

Barceloneesche reisindrucken

Fernand Toussaint van Boelaere

bron

Fernand Toussaint van Boelaere, *Barceloneesche reisindrucken*. A.A.M. Stols, Maastricht / Brussel
1938 (2de druk)

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/tous004barc03_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

[I]

TE Parijs had ik verzuimd een reisdeken te huren. Ik zou die nalatigheid later innig betreuren. Rechtover mij in de coupé zat intusschen 'n dame op kanonieke leeftijd. Van den aanvang af voelde ik het aan als een ramp. Doch verder waren wij beiden alleen in den wagen, zoodat elk onzer over voldoende ruimte beschikte om straks, als de avond zou zijn gevallen, de beenen uit te kunnen strekken en zalige nachtrust te genieten. Dàt tenminste viel dus nogal meê. Want anders was het landschap, naar Orléans toe, niets bizonders, zoo zonder eenige verrassing. Daarom dadelijk verzadigd, nam ik even van terzij mijn reisgenoot op: van Fransche chic geen sprake (in een eerste-klasse-wagen!); een wollen jersey boven het kleed, boven de jersey een grijs-zwarten mantel met bonten kraag en, over dat alles heen, een beige regenjas, met nog een hard-kleurigen halsdoek van flanel. Derhalve verdiepte ik mij in een boek; keek dan weêr af en toe even uit het raam: hoe sneller de trein scheen te loopen, hoe sneller uit de lucht de nacht ons zocht te achterhalen. Ook, seffens na het diner in den restaurant-wagen, heerschte achter 't vensterglas de donkerte volkomen.

De dame rechtover mij trok haar schoenen uit, kruiste de beenen onder zich, trok heur japon, heur mantel, heur regenjas laag over de gekruiste beenen. Het hoofd recht, sloot zij de oogen.

Ik dacht er een oogenblik aan, ook zóó mijn beenen onder mijn achterste te kruisen, als een Oostersch godsbeeld. Wien alleen reist, overvallen somtemets zulke zonderlinge bevestigingen! Maar zoo rond was niet mijn buik dan dat ik een Geluksgod zou kunnen voorstellen. Ik grinnikte... inwendig; en strekte, ietwat schuw -

gij vraagt u af waarom; ik ook - de beenen lang uit; 't hoofd, op een kussen, leunend tegen den gecapitoneerden wand van den wagen. Wat kan je in die positie anders doen dan half-wakend in te sluimeren, half-wakker weêr dom-weg rond te kijken; van her in te dommelen? De trein rolt immers door den nacht.

Plots voelde ik echter een prikkelende kilte om mijn beenen. 't Was me, of men er ijs had op gelegd. Goed wakker, keek ik verrast op. Een zonderling blauwe half-duisternis dweilde in den wagen. Al de gordijnen waren neêrgelaten: allemaal blauwe gordijnen; en aan de zoldering glom bescheiden een kleine electrische lamp. Van lezen geen sprake. Doch in de verste hoeken zaten, - waar vandaan zoo al meteens? - op de bank rechtover, een mager heertje, slecht gekleed, gewikkeld in een plaid; en, aan dezen kant, een kort, dikbuikig heerschap, met ruigen zwarten baard, bolle roode wangen, als door den wind verwaaid, en met gekrulde knevels, pikzwart: Marius, Marius - de oogen geloken.

De dame rechtover mij leek diep te slapen. De mond half-open, de mondhoeken naar beneên gebogen, uitlopende in twee diepe gleuven. De wangen verlept, flets-grauw; om de oogen, een licht-bruinachtige halo; een waaier rimpeltjes bezijden de oogen, rimpels ook in het voorhoofd. En een licht geronk. Akelig zoo'n wagen 's nachts. Kil mijn kuiten en scheenbeen. Ik wikkelde mij zoo maar in mijn overjas, laag over de beenen.

Zonder lust. Waarom zou ik de beenen intrekken, ongevraagd plaats maken voor Marius? Marius, met zijn zwarten baard, kan maar zijn plan trekken, dacht ik. Hij kènt toch dien trein, wéét wat hij doen moet. Dommelde in; voelde na korten tijd weêr nijpend de koude, zag plots vele lampen en lampjes, ook groene en roode,

honderden; en weêr was 't voorbij. Châteauroux, Toulouse. Tudieu - want we zijn in Frankrijk - overjas gevallen! Indommelen. Wakker. Indommelen. Altijd die koude. En ook altijd dit akelige gelaat, doodsmasker van een vrouw, - boven dien romp met gekruiste beenen, - rechtover mij!

PLOTSELING werd ik een warmen schijn gewaar over de oogen; en kwam schielijk wakker. De heele horizon was donker-rose gekleurd, met oranje randen, groene strepen; en zuiver blauwe plekken hooger op. De uchtend rees. En prachtig was thans het landschap, heerlijk onbekend en nieuw. Andere boomen dan tot nu toe, andere gewassen dan in Vlaanderen, ruime velden met wijnstok naast wijnstok, okerkleurige ondergrond, heuvelen krijt-wit; en met, links en rechts verspreid, aardige gebouwen, rose en wit gekalkt met groene luiken... Het zoete kalme Zuiden-in-de-zon. En, na korten tijd, terwijl de nieuwe dag frisch scheen op te fleuren: een wonderbare groep gebouwen zooals wij ons 't Zuiden droomen: Carcassonne - en dan verder door, naar Narbonne toe, voortdurend dat nieuwe, wondere landschap met platanen, zwaar-groene pijnboomen, eucalyptussen, en huizen-groepjes, zoo rustig-monter in den uchtendgloor. De vlakke afpalend, ginder in de verte, donkerkleurige bergtoppen; en, aan den tegenovergestelden kant, óók een bergketen, waarvan de kam scherp afstak tegen den zuiver-blauwen horizon. Op een afgelegen heuvel, alléén, een groep strenge gebouwen, als een versterkte plaats...

Voorbij. En weêr, nu de blauwe gordijnen totaal zijn verwijderd, in die prille lucht daarbuiten die zóó frisch

moet zijn, de wondere landschappen, grauw, geel; de rose, witte gebouwen, opwekkend eigenaardig; de breede platanen, zonderlinge pijnboomen, meestal alleen, als een schildwacht en, bij voortduring langs de hellingen der talrijke heuvels, maar velden met wijnstok naast wijnstok, wijngaarden tot in 't oneindige.

In een torpedo, hoe heerlijk zou 't buiten rijden zijn! Doch Marius wordt wakker, geeuwt. Onder zijn zwarte wenkbrauwen rolt het wit van zijn oogen. En eindelijk roert ook die, onder haar kleêren, informe gestalte rechtover mij even een arm. Een zucht. Leelijk boven al: een oog gaat mechanisch half open, 't andere blijft gesloten, de mond gaapt lichtelijk. Maar mond gaat toe. Oogen gewreven. Zij kijkt. Marius, recht, loopt een poosje in de gang, keert terug, opent zijn valise, raapt er wat uit; verdwijnt. En de dame laat haar voeten van onder al die rokken en jassen van her te voorschijn komen, brengt rechts en links wat orde in haar kleêren. De rimpels, eerst aan de slapen, dan op het voorhoofd, strekken zich vlak; er rijst nu wat rose schijnsel op de wangen. De dame trekt haar schoenen aan; laat de platte hand over heur haar glijden; haalt een spiegelte te voorschijn, strijkt een kam door heur haar - en kijkt me even vrij zuur aan. De ramen worden echter open gezet; ongehinderd vloeit de ochtendlucht bij stroomen binnen. Van geen belang meer mijn reisgezelschap.

Narbonne, Perpignan; het landschap één frissche verrukking. En wat zou ik er niet om geven, mocht ik hier afstappen, zoo aardig en zoo kostelijk ziet er Perpignan uit. Doch in allerhaast loopt klein en groot naar het buffet; donkere koffie, croissants, en een pikzwartharige zware dame snijdt dikke sneden ham. Zoo talrijk zijn haar klanten dat er geen tijd meer overblijft om het ge-

kochte rustig aan een tafel te verorberen. Met de ham op een vet-wordend papier, naar den trein teruggehold, en al loopende af en toe een flinke hap...

Links in den wagen gezeten, snelt men van Perpignan tot de Spaansche grens, landschappen voorbij van bizondere schoonheid, van de zeldzaamste bekoorlijkheid. Dan, door de spleet tusschen twee zacht-grauwe en gele heuvelen in, ginder in de verte, onverwachts de blauwe zeespiegel; en soms een klein dorpje, met rustig rose en witte huizen, hoog als op stelten; een lagune van somberder blauw, met den bliksem van lichtroode en mauve schijnselen; en een boot, alle zeilen uitgezet, die wiegelt op het stille blauw. Als een film voorbij.

[III]

TE Port Bou, te weêrskante van de deur die van het perron toegang geeft tot de Spaansche douane-kantoren, stond stokkestijf één alguazil. Fijne, kranige jongens, met sobere blauwe uniform, doch met het bekende zwarte verniste hoofddekseel. Geen oogenblik onder de reis had ik er aan gedacht, dat die antieke operette-hoed nog in gebruik was en dat ik hem nu waarlijk, buiten de schouwburg-atmosfeer, in open lucht dus zou zien dragen, als iets zeer normaals.

Die twee goed-geschoren, goed-afgeborstelde, flink-opgeschoten jonge kerels maakten daarom op mij ongewonen indruk. Volop verbazing. Is Spanje dan nog altijd het land der fandanguillos en der seguidillas, der Carmens en der alguazils? Lang duurde die indruk alevel niet, want toen ik voor de vierschaar der douane-bedienden verscheen, zag ik niets dan zorgelooze uniformen, te wijd of te smal, en donkere stoppelbaarden: mannen op leeftijd, en die druk in de weêr waren. Een ànder Spanje. En wanneer, alle formaliteiten vervuld, wij weêr, doch langs een tweede deur, toegang kregen tot het perron, keek ik met een ànder, heel wat onverschilliger oog, de twee nette, met blinkende laarzen en blinkende hoofddekseels prijkende soldaten die, één stokkestijf aan elken deurpost, de wacht hielden, aan! 't Nieuwe was er al van af! Operette-indrukken duren niet.

Van Port Bou tot Barcelona is de weg niet zoo heerlijk meer. Rechts van de spoorbaan liggen meestal okerkleurige velden die, door witte banen doorkliefd, langzaam rijzen, om te verlopen in de helling van een keten grauwe bergen, welke den horizont dan afsluiten. Af en toe ziet men, meen ik, heel ver, een top van de Pyreneën; doch de dichterbij keten, die de spoorbaan volgt, is een Sierra die naar 't Zuiden loopt. Even

boven, nu en dan, een bergtop zweeft een grijze, met witte vlekken verlevendigde wolk. En men zou zeggen dat dié berg nog rook spuwt. Men verwacht, men hoopt vuur te zullen zien. 't Grijze en witte, wollen, verschijnsel blijft echter roerloos. 't Is maar 'n wolk.

Links van de spoorbaan strekken zich gewone landerijen uit, niet rijk aan vruchten; en soms een magere weide. Op een heuvel een aardige hoeve; een 'mas', typisch gebouwd én tegen het geweld van de zon én tegen 't geweld van de barbaresken. Waarom, weet ik niet: maar mij bekoorden fèl die eenzame gebouwen, met hun domineerende zacht-witte kleur, met hun schaduwhoeken, hun lèven achter groene schermen: als iets ongekend Oostersch. Nu en dan, dieper dan de spoorbaan, verrees een bosselken zilverbeuken. Van uit de coupé, door 't raam, was alleen te zien een wonder complex dunne twijgjes, die, meters diep, dooreenstrengelden en door elkaêr liepen: een reusachtig zilveren web, dat daar hing in de lucht. Als men voor 't raam ging staan en keek, zag men de honderden dunne zilveren stammen, die neêrdaalden naar den diep-liggenden grond, goudkleurig van de herfstblâren. Doch anders bood het landschap, tot Barcelona toe, niets bepaald eigenaardigs. Eerder leek het mager terrein, was het arm van kleur, zag men amper af en toe een paard of een koe. Rond de woningen, niet méér leven dan verder af op de velden. De gebouwen maken deel uit van het eenzame landschap, zijn geen centrum van levensgebeuren. Aan den voet van een heuvel, op welks helling zich een bastion-achtige 'mas' verhief, een reusachtige zeug. Sneltrain-indruk: zéker tweemaal zoo groot als een gewoon varken. Een fantastische vleeschklomp, grauw-zwart, die op korte pooten voortbewoog.

EEN station waar men aankomt of waarlangs men vertrekken moet, biedt weinig belangrijks. Het is er een drukke boel. Eigenaardig is alleen een station, waar men iemand opwacht. Het station de Francia, te Barcelona, maakt zeker geen uitzondering. Aan onbelangrijkheid laat het niets te wenschen over. Uit het station, een klein statieplein, omringd van een ijzeren hekken. Men bekijkt het pleintje met een nuchter oog. De gebruikelijke porteurs en de dood-gewone taxi's. Maar proper, men merkt het dadelijk op. En uit het taxivenster, 't eerste wat niet aandoet als iets óverbekends, een laan met palmboomen. Die staken, precies reusachtige oude spruitjesstammen, met ginder boven enkele, men gist ze grauwbestoven, palmen, zien er eerder koddig armoedig uit. En de lange laan, vervelend leelijk. Maar dan keert de auto om een monument, een hooge zuil met op den top een standbeeld, Colon ter eere, - eerst later werd ik gewaar, dat die Colon niemand anders dan Christoffel Columbus was, - en rijdt een boulevard op, waarop dan toch boomen groeien die naar Westersch begrip geen oude chocoladekleurige zuilen, doch echte boomen zijn. Dit was de Rambla van dit, waarop de Rambla van dat, en waarop dan nog een andere Rambla van dit of dat volgde: alles bij elkaër de Ramblas zonder meer. Hier echter was 't verkeer niet alleen ongewoon, maar ongehóórd druk. De taxi leek er een bij uitstek voorgoed verouderd voertuig te zijn. Een meter vooruit, staan; weêr een meter, weêr staan. Te voet gaat het veel makkelijker.

De Ramblas zijn eigenlijk de hartader van Barcelona. Daar rijdt alles voorbij wat de stad aan soorten vervoermiddelen heeft, auto's, taxi's, tramwegen, autobussen zonder imperiale, autobussen met imperiale zonder dak,

autobussen met imperiale én dak, dat alles zoo maar door elkaër. Het is waar dat Barcelona tevens over een elders nooit geziene variëteit van politiebedienden beschikt. Nu, 't land der Heilige Hermandad! Vooreerst politie te paard. Die ontmoet ge op alle pleinen en boulevards, twee aan twee; dan de alguazils; dan de gewone politie, mét een sabel; dan nog een andere, met een antieken zwartglimmenden shako, roode banden en dito versiersel, witte spadrillen aan de voeten, een geweer én een sabel; ten slotte verkeersagenten, met witten helm en fel-rood buis. Hoe deze, zonder stok, 't verkeer regelen is mij een raadsel. Ten minste als zij 't niet doen onder de ingeving alleen van hun fantaisie. Op de Plaza de Cataluña - die er pseudo-monumentaal, laten we liever burgerlijk-monumentaal zeggen, uitziet - heb ik een paar keer een van die agenten gadegeslagen. De man met den witten helm en de felroode tuniek leek zich niets, maar nu heelemaal niets aan te trekken van wat rond hem gebeurde. Hij keek naar voor, naar achter, naar den hemel, naar de kindermeiden. De auto's, de taxi's, de trams, de autobussen hoopten saêm, een kilometer ver. De man droeg er zich niets van aan. De oogen van al de conducteurs en chauffeurs - en van al de reizigers - waren nieuwsgierig of angstig op hem gericht. Kalmpjes stond hij met een dametje te praten. Plots zette zich een taxi (ik meen, wachtersmoê) in gang. En de heele reesem rijtuigen volgde. De witte-en-roode verkeersagent scheen niets te merken. En 't verkeersleven ging zijn gang.

Op de Ramblas is de allee, te midden van de baan, den voetgangers voorbehouden. De rijen volgen er op rijen. Maar elke twee meter ontmoet men een boekenkraam, de tent van een bloemenventer, den openlucht-

winkel van een koopman in vogels. De krantenventers maken het zich heel makkelijk. Van den voorraad dagbladen, dien men bij zich heeft, gooit men een pak pardoes op den grond, in 't midden van den boulevard. Men gaat er vóór staan, en huilt den naam van de krant. En bedient de klanten. Moeilijker is het niet. Of men 't verkeer belemmert, zelfs geen verkeersagent draagt het zich aan. Trouwens, te Barcelona zou een Brusselsch ketje den heelen dag per tram rond kunnen rijden zonder één cent te betalen. Je grijpt een pakje kranten onder den arm, springt op de tram, schreeuwt 'El Sol' of iets dergelijks, en rijdt een tijdje meê. Op een verdere halte stap je af, springt op de volgende tram, roept weêr 'El Sol', en rijdt weêr een eindje meê. En zoo voorts. Een aangename sport, die niet duur kost. Nooit kijkt de conducteur je met een kwaad oog aan.

MAAR het is waar ook dat Barcelona - die, naar een ergens geziene plakbrief, 'de parel van de Middellandsche zee' is - dat Barcelona er prat op gaat, op gebied van bouwen, met alle oude usanciën en overleveringen afgebroken te hebben. De stad wil vooruit, wil nieuwerwetsch optreden, grootsteedsch, Amerikaansch. Vandaar die overvloed aan politie, politie te paard, politie te voet, politie op spadrillen, politie met roode jak en witten helm. De Plaza de Cataluña is eveneens een uiting van dien geest. Een ruim plein, met in 't midden een perk groen gewas, doorkruist door monumentale wegen van blauwen steen, opgesmukt met monumentale lantaarnen en een even monumentaal monument; en daarrond gebouwd: hotels, banken, koffiehuzen en kantoren. Spaansch of Katalaansch was er

niets te zien. 't Had even goed een plein te Antwerpen kunnen zijn. De heele nieuwe wijk heet ook op Amerikaansch model te zijn opgevat. Allemaal rechte straten, die parallel met elkaêr loopen en rechthoekig worden gekruist door straten, die alle eveneens parallel met elkaêr loopen. Huizen echter zooals te Brussel of te Parijs, gemeen bezit van alle beschaafde volkeren. Men zou wenschen dat het kubisme hier eens flink huis zou houden, - een enkelen keer is dit wel het geval, namelijk met een zonderlinge, nog in aanbouw zijnde kerk; dat onze Huib Hoste hier zijn ruimte-theorieën een tijdje zou komen toepassen, en rechts en links zoo'n stevig gebouwtje oprichten, tegen den tand des tijds bestand, om den lateren reiziger te toonen wat Vlaamsch bloed vermag.

Trouwens, meer dan één Spanjaard en meer dan één Spaansche schoone schijnt, naar hun uitzicht, nogal Vlaamsch bloed in de aderen te vloeien. Men ontmoet te Barcelona, typen die men regelrecht uit Vlaanderen overgeplaatst zou wanen. Vrouwen van wat wij het Spaansche type noemen, komt men eigenlijk niet zóó dikwijls tegen. Ik had al heel wat uren rondgekuierd en kende de Ramblas al haast van buiten, toen ik de eerste 'echt Spaansche' ontmoette: een slanke jonge vrouw, geheel in het zwart gekleed, met fijn-bleek gelaat, zoo broos bijna als Chineesch porcelein, groote donkere oogen; en 't zwarte haar, met een streep in het midden, weeldig hobbelend langs elke wang. Maar ze had geen linten in het haar, en dat haar was niet in vlechten, noch ook droeg zij een roode bloem. De tweede vrouw van dit type was een nog verrukkelijker verschijning: donker haar, bleek-nacre gelaat, en blauwe oogen. Daarentegen ontmoet men heel wat meisjes met blond haar, en zelfs

ros haar - eene met een weelderigen bos ros krulhaar - en een tint 'de lys et de roses'. Niets Spaansch zou men zeggen, doch internationaal. Alleen hebben de vrouwen bijkans zonder uitzondering zwarte oogen. Heel aardig doet het aanvankelijk aan, ook al zijn die dames vrij dikwijls wat papachtig bleek. Ten slotte vermoeien alevel die al te prachtig donkere oogen; en een blauw oog krijgt een onuitsprekelijke charme - een stukje azuur in een duisteren hemel.

DE voet is klein; de borst over 't algemeen ontwikkeld. Mager als een plank geldt voor de Katalaansche schoonen niet. En gelijk heeft het spreekwoord dat luidt: para tet y pesuña Cataluña! De matrones, de vrouwen op leeftijd, zijn echter enorm.

ZONDAGOCHTEND. Dichtbij de kerk op de Plaza de Cataluña, twee vrouwen, bizonder stemmig, gaan rustig voorbij, slank en soepel: de eene zwart gekleed, met zwart haar, kastanje-bruine oogen, iets oriëntaalsch; de andere, in een rood kleed, even slank, met blond haar. In beider stap dezelfde lenige elegantie, hetzelfde lichte wiegen van de heup...

TOEN ik eerst op de Ramblas kuierde, verontrustte mij het groot aantal dames die daar blootshoofd liepen, elk met een taschje in de hand. Een zonderlinge indruk gewis - want indien, naar verhouding met Brussel, de kwantiteit buitenissig scheen, wat betreft de kwaliteit-aan-schoonheidsgehalte (met twee koppeltee-

kens, opdat ik niet verkeerd zou worden begrepen) bleek me Barcelona ook verre de baas. Zeker, wanneer men die dames in de oogen bekeek, en al leken ze alle zonder uitzondering éven deftig, lonkte er wel nu en dan een u vertrouwelijk tegen; maar al de andere schenen heelemaal geen notitie van uw persoontje en trouwens van wie dan ook, te nemen, en gingen onverschillig hun gang. Pas sedert kort beginnen de Spaansche vrouwen een hoed te dragen, vernam ik later, natuurlijk opgelucht; bij vele eerbare, huwbare of gehuwde, schoonen, heeft de nieuwe mode nog geen ingang kunnen vinden...

Geen lichaamsdeel, op de Ramblas, trekt zoozeer de aandacht en wordt zoozeer begluurd als de voeten. Niet om hun welgevormdheid echter. Nauwelijks zat ik neêr aan een tafeltje van het koffiehuis, of een deftige voorbijganger bekeek mijn voeten, keek me dan beteekenisvol in de oogen, en daar ik hem het blijkbaar verwachte maçonnieke antwoord niet gaf, - et pour cause, - ging hij misprijzend voorbij. Hij had een vierkant bankje in de hand. Ik vroeg me af, waartoe dat instrument wel kon dienen. Ik kreeg intusschen mijn kopje koffie, met de hier gebruikelijke acht klontjes suiker en de karaf frisch water. Toen dook een tweede heerschap op, met eveneens zoo'n vierkant bankje; en dié ook bekeek mijn voeten, staarde me dan in de oogen, zei een woord dat ik niet begreep en, wijl ik daarom de schouders ophaalde, gleed ook hij misprijzend voorbij. En ging, enkele meters verder, op den rand van het trottoir, rustig zitten op zijn bankje. Ik roerde in mijn koffie, bekeek ten slotte zelf mijn voeten, kon er niets bizonders aan merken: niet te groot; zwarte laqué-schoenen, molières, zooals de mode het wil.

Ik schonk mij wat water in. En verduiveld, daar stond een derde kerel voor mij. En die had ook een bankje bij zich; en die ook keek naar mijn voeten, wees zelfs met zijn vinger naar die voeten. Zijn schouders waren breed en rechtlignig, zoodat ik meende dat hij een bult had; en zijn fijngesneden gelaat, glad geschoren, met donkerbruine oogen, was van een hidalgo. In die oogen lag nu een stil verwijt. En ook hij sprak een woord - doch ging zich zetten op zijn bankje, névens mijn voet. En trok uit zijn zak een vodje, een borstel en blink. En begon duchtig mijn schoenen te poetsen. Hij had geen bult. Toen de schoenen blonken, nieuwer dan nieuw, blonk eveneens een dankbaar licht in de oogen van den hidalgo. Ik betaalde, met een royale fooi. Échange de bons procédés.

Kort daarop liep ik weêr langs de zeer smalle trottoir; elke vijf stappen ontmoette ik nu zoo'n schoenpoetser, en vlak bij de plaza de Cataluña ontdekte ik bovendien, schel verlicht, twee diepe gangen, met, de een naast de andere, blinkende fauteuils, als bij onze haarkappers; en, op die hooge fauteuils, rijen heeren met aan hun voet, op de knieën, rijen eerbare kerels, die wreven en poetsten. Op boulevards of pleinen in het centrum der stad, nauwelijks zit ge ergens neêr, of er verschijnt trouwens zoo'n poetser. En de laatste man, dien ge 's nachts, rond twee-drie uur, op de Ramblas tegenkomt, waar tot dien tijd het verkeer zeer druk is, is de señor schoenpoetser: kalm zit ge in een der rieten zetels, waarvan de rij den heelen boulevard volgt, nog kijkende de lucht te scheppen onder de breede platanen, of daar duikt hij op met zijn bankje en kijkt even uw schoenen aan, - met bruin-glimmende oogen, als twee vraagteekens: een uit verbazing en een uit dienstvaardigheid,

- ook al had zijn voorganger ze zoo juist opgeblonken als de hoed van een alguazil.

In de middeleeuwen zal het schoenpoetsersgild zeker, door zijn gestalsterkte, te Barcelona een even groote rol hebben vervuld, als in Vlaanderen het voldersgild. Doch in ónzen tijd zou het zeer de vraag zijn, of de houders van peluqueria's ofte haarkapperijen, niet het schoenpoetsersgild, hoe sterk het ook moge wezen, de baas zou zijn. Haarkapperijen ontmoet men immers bij honderden. In elke straat, zelfs in de volkswijken, minstens één: winkels, een meter vierkant groot, en alleen van de, vaak afwezige, trottoir afgescheiden door een gordijn, gevormd uit reesemsaaneengeregen, rood-, blauw-, groenen geelgekleurde houten paarlen. Uit andere materie trouwens ook; en niet enkel de peluqueria is van zoo'n gordijn voorzien, zelfs sjieke winkels prijken er meê.

MIDDEN door het oude Barcelona heeft het vooruitstrevend gemeentebestuur enkele rechtlijnige straatwegen getrokken, op zijn Amerikaansch; en het plan bestaat om die wijk, waar alleen nog 't oude leven overblijft, geleidelijk te sloopen. Maar men noemt die nieuwe boulevards niet 'eerste' of 'tweede avenue', doch op ouderwetsche wijze Calle Fernando VII, Paseo de la Industna, Granvia Layetana, plaza de la Constitucion, of iets dergelijks. Oud en nieuw door elkaêr dus, wat mij tegen de borst stuit. Een nieuwe boulevard moet een nieuwerwetschen, niet een oûbakken naam voeren. Maar als die nieuwe plannen zullen zijn uitgevoerd, adieu Barcelona, parel van de Middellandsche zee! Want buiten de oude stad is Barcelona, op gebied van stedenschoon, bizonder arm.

Twee of drie eerder zonderling dan schoon te noemen gebouwen niet te na gesproken, zijn al de sedert een paar honderd jaar opgerichte officieele of officieel-geworden gebouwen geen reis naar de Katalaansche hoofdstad waard. De gevel van de Casa consistorial is gewoon; waarlijk leelijk is het palacio der posterijen; het douanegebouw idem, hoe hoog de reisgidsen de moderne schoonheid ervan mogen roemen. En die nieuwe boulevards, met die woningen, die winkels welke men overal in 't antieke Europa ontmoet - 'à vomir, mon vieux!'

Op zulken pretentieusen straatweg loopt echter af en toe een eng straatje uit. Sla dat straatje in, en dadelijk bevindt gij u, ver uit dézen tijd, in 't oude Barcelona. Een verbijsterend ingewikkeld complex van stegen en wegen, van calles en bajada's, die alle zoo zeer op elkaër gelijken, dat men er, oningewijde, 's avonds zijn weg niet vinden kan, ook al beschikt men over het scherpst oriënteervermogen. Het zijn over 't algemeen bizonder smalle straatjes, een paar meter breed zou men denken, waar geen gespan van eenige beteekenis, alleen een ezel met pak en zak, door kan. Vrij hoog rijzen aan weêrskanten de huizen, met op elke verdieping een balcon. Tot de verdiepingen geeft gewoonlijk toegang een lange enge couloir, zoo eng dat Sancho Pança er zich niet makkelijk zou doorheen kunnen werken; zoo somber tevens dat men meestal niet ziet, doch alleen vermoedt, dat ginder vèr een trap moet zijn, die naar boven leidt. 's Avonds brandt daar soms een pietluttig lichtje heel mysterieus. Uit al de ramen, aan al de balcon, altijd door groene zonneblinden tegen des gebuurs nieuwsgierigheid beschermd, hangt linnen goed, mitsgaders allerlei ondergoed, te drogen. Op de balcon,

verdiepingen hoog, hokken bijeen de planten en de bloemen, de vogelkooi en de kinderen des huizes. Vaak gapen de kinderen, achter het traliewerk, u van op het balcon twee-hoog aan met krijt wit, haast doorschemerend bleek gelaat én donker-glimmende oogen. Nooit ziet men er een vrouwen- of een manskop.

Gelijkvloers, in kamers nauwelijks drie meter diep bij vier meter breed (of omgekeerd) staat de eene winkel neven den andere: cocinena's, colchoneria's: venters van vruchten, venters van visch, bakkers, slaggers, herbergiers, smeden, timmerlieden, schilders; kortom, al het klein grut van handel en nijverheid woont hier bij elkaër en oefent er zijn ambacht uit in elks bijzijn. Het krielt er ongelooflijk door elkaër. En af en toe ontdekt men een klein slachthuis, een pakhuis, een wasscherij met stroelend water en zang van vrouwen. En alles, enkele winkels met te na gesproken, in zijn kleine afmetingen, zóó vervallen, met afschilferende muren, vastgenagelde poorten, dat men bijster vreemd opkijkt wanneer men telkens en telkens in die buurt het in Barcelona trouwens overal voorkomende opschrift te lezen krijgt: 'no se permite fijar carteles,' wat op ons 'verboden te plakken' neêrkomt.

Men zou, integendeel, soms hartgrondig wenschen, dat het op sommige plekken verplicht was 'fijar carteles' ofte affiches te plakken, zóó ontstemt u nu en dan het luizen-uitzicht van een gevel of van den muur van een gang. Doch aan den anderen kant zijn vaak die enge sombere couloirs afgesloten door een dun en subtielfijn ijzeren hekken, uit eeuwen her, uit den tijd der Mooren. Af en toe geeft de vermolmde poort toegang tot een verrukkelijke patio, met een palmboom of een vijgenboom, en een fontein, omringd van dunne ko-

lommeljes waarop een verdieping rust. Tegelwerk versiert den omgang, en een breede vestibule-trap leidt naar de behuizing. Hier en daar bevindt zich, bij den ingang van de couloir, een nis met een madonnabeeldje. Soms brandt er een lichtje voor: een gáslampje.

Ook oude patriciërs-woningen vindt men in deze wijk. In de Calle de Moncada, de Calle de las Moscas onder meer, zijn er enkele gevels van een ongewone architectonische schoonheid, van een royalen eenvoud, een sobere gaafheid van proporties. De ruime patio wekt er telkens een diepen indruk van rust en zekerheid. Onder deze patio's is er een, die behoort tot het Colegio de Abogados, waar ik herhaaldelijk enkele minuten ben gaan doorbrengen. Klein is hij van omvang, maar ruim van eindelooze stilte. Het water van de fontein stroelde er in het bekken als eeuwen geleên, en 't geklater suizelde frisch tot boven mijn hoofd. Hooger op blonk de gouden zon. Dunne zuilen, groene tegels, de stille groei van een overouden vijgenboom. Onveranderd sedert 't begin der tijden, in onverstoorden vrede. En mij is telkens de vrome en nuttelooze wensch - en nutteloos is trouwens alle vroomheid - naar de lippen gestegen, dat, in hun strijd met de Mooren, niet de Christenen, wel de Oosterlingen het hadden moeten winnen: dat boven de brutaal-geworden realiteit, het mysterieuse wonder van het droomintellekt had moeten zegevieren.

MAAR de oudste kerken van Barcelona bevinden zich in die zelfde volksbuurt, alsook de overblijfselen van 't oude paleis der Condes de Barcelona - de aardige, vervallen oud-aandoende plaza del Rey - en

wat nog te zien is van een oud-romeinsch gebouw: enkele gecanneleerde kolommen met korinthische kapiteelen - herinneringen aan kloeken strijd en mannelijken durf.

Donker is de Basilica de Santa Eulalia - in de XIIIe en de XIVE eeuw gebouwd op de puinen van een oudere kerk, welke uit de eerste eeuwen van het Christendom zou dagteekenen. Niets is hier lichtend, niets spreekt van deernis of hoop; alles wijst integendeel op gedrukte gemoedsvolheid, op een, ja zeker onwankelbaren doch niettemin vertwijfelden, eisch naar gelukzaligheid. Van de vele kapellen is, behalve het goud der sieraden, door de heerschende somberheid weinig of niets te zien. Een hekken sluit elke kapel af; in het duistere ontdekt men de vormen van beelden en voorwerpen, met hier en daar iets dat licht uitstraalt of schittert. Voor 't hekken knielt, op den grond, een man of een vrouw. Geen stoelen in de kerk, slechts enkele zeer lage banken, waarop de knieën rusten. Het koor bevindt zich te midden van den beuk. Een dertigtal kanunniken en de Bisschop van Barcelona hadden er, dien ochtend, plaats genomen in de rijkelijk-versierde eiken stalles, op de donker-glimmende zetels, waarboven een kunstig-geciseleerd gehemelte uitsteekt, - afgesloten achter hoge eiken beschotten. De dienst was al aan den gang. De stemmen luidden hartstochtelijk fêl; de zang was als onder den drang der gramschap uit de volle borst gestooten. Af en toe zong een priester alleen, enkele woorden: van eenige zoetheid geen sprake. De energie van de wanhoop. Sterk vol geluid, dat dadelijk werd gesteund door de ruime kracht van de andere stemmen, die geen tijd wenschten te verliezen, maar met een mannelijke beslistheid wilden verkonden wat zij hadden meê

te deelen. 'Zóó en niet anders bemin en belijd ik U; zoo en niet anders vrees ik U; zoo en niet anders zijn mijn hoop en mijn vertrouwen. Amen.'

Boven elk gewijd boek brandde een electrisch lampje. Zijdelings gutste 't gouden licht over de kap der kanunniken uit. De koppen bleven echter in het halfduistere daarboven. Doch scherper waren zij zóó verlicht dan indien de volle klaarte er had over geschenen. Van ieder gelaat leken de trekken ongemeen hoekig en scherp - hard-donker, door den stoppelbaard, de zwarte wimpers en wenkbrauwen, het diep-kastanjebruine haar. Daartusschen lagen beweeglijke lichtplekken. Twee onder de priesters waren graat mager; het langwerpige, uitgemergelde gelaat leek mij op sommige oogenblikken olijfkleurig, en bruinachtig om de oogen. Het stak geweldig af tegen het warme roode van den mantel. In een der verste stalles zat een klein oud mannetje, met wit haar dat als een laagje sneeuw op zijn schedel lag; zijn gelaat was geen vuist dik, doch onnoemlijk lang leek zijn neus, de lippen diep ingevallen, de ooren gelijk plateelen. En als ik een caverneuse stem boven al de andere stug-harmonieerende geluiden meende te hooren galmen, keek ik telkens, onbedoeld, even naar zijn holle borst. Naast hem stonden twee priesters, eenvoudig in het zwart, met een wit koorhemd. Rechtover hem: een reus, zwaarlijvig, met rood-vet gelaat. Het laatst kwam deze overeind, en zong enkele woorden als solozang. Er was ondanks de, zou men zeggen, aangeleerde stugheid van 't geluid, een zonderlinge zoetheid in die stem. In dié stem alleen... En in 't ronde, vleezige gelaat een wondere expressie van fijnheid en hartelijkheid. In Spanje beteekent zwaarlijvigheid dus niet noodzakelijk bekrompenheid van geest en ziel.

Toen de laatste geluiden uiteenbraken, haastte ik mij naar den achterkant van het 'coro'. Ik hoopte dat bisschop en kanunniken stoetsgewijze het koor zouden verlaten en ik die scherp-uitgebeelde koppen van dichtbij zou kunnen opnemen. Doch 't liep verkeerd uit. Toen ik er kwam, zag ik amper een kanunnik staan praten met een jonge dame; de deur van het koor scheen gesloten. Ik keerde naar den voorkant terug, zag door het hekken nog enkele priesters overeind. Langs waar hadden de andere de kerk verlaten? Intusschen werden de lichten, een voor een, uitgedoofd. 't Koor was nu in volle donkerheid gedompeld. Ik voelde 't eensklaps aan, alsof ik stond, alléén, in een duistere spelonk, waar nog de geur ronddwaalde van 't onbekende offer, buiten mij om luisterrijk geplengd. Een gevoel van namelooze leêgte. En ironie daarna.

Het komt me nu plotseling voor, dat ik te Barcelona, buiten de kerk, geen enkelen priester, geen enkelen padre, geen enkele non heb ontmoet. En de Real Academia telt niet één geestelijke onder haar leden. In Spanje verschijnt de godsdienst als iets echts en dieps; lijkt hij soms - hier zooals elders - fanatiek: als lava, die onder den drang van vuur den vulkaan wordt uitgedreven, doet dát fanatisme aan. Niet als hutsepot, die aanbrandt.

Verrukkelijk rustig deed mij, na die forsche zangen en die donkerte van de kerk, met amper hier en daar den schijn van een gouden licht, het eenvoudige klooster van de Kathedraal aan, waarin ik, terecht of ten onrechte, maar met ontegensprekelijke gevoelszekerheid, den subtielen zin of, juister, den verren invloed van den subtielen zin der Mooren voor de innigheid der droombeelden erkende. Niet zeer groot is het klooster, maar

in dit frissche uchtenduur monterde 't warme licht er de gutsende stralen op van een fonteintje, en legde er stille vlekken van bewegelijk donker-goud op den waterspiegel van 't lager gelegen bekken, waarop twee sneeuw witte zwanen dreven. Een paar palmboomen, zonderling alsof het waren twee zuilen van opeengestapelde droge dadels; en ginder, op hun top, die gekke waaier, door hun bladeren gevormd - gek als de staart van een kip die ruift. Maar, hoog daarboven, de stille zuiverheid van de blauwe lucht.

In meer dan een patio van Barcelona heb ik dezelfde verrukking, als ik hier in het kleine claustro der kathedraal mocht smaken, diep, en misschien nog dieper dan hier, in geest en ziel ondervonden. Hoe lang heb ik bijvoorbeeld met rondgekuierd in het 'patio de los Noranjos', in het Disputation-gebouw, met zijn vele rilde oranjeboomen, omwonden van den spelenden schijn der zon?

En eens te meer is mij gebleken, wat ik al sedert de jaren van mijn jeugd meende begrepen te hebben, dat ik gewis uren lang bewonderend kan kijken naar een monument, en in al haar details de pracht kan naspeuren van 't gebouw, door menschenhand opgericht, doch dat géén schoonheid zulke warme verrukking in mij verwekt en zulke duurzame, zulke scherpe herinnering in mij nalaat als louter natuurschoon. Niet alleen het landschap, dat sedert het begin der eeuwen daar openligt, maar ook het natuurmonument, dat het genie ontworpen en geschapen heeft. Zoo onthoudt mijn oog met grooter scherpste de veelvuldige schoonheid van een berglandschap dan de concentrische details van den hoofdgevel van een kerk. En met mijn oog onthoudt mijn geheugen dieper de ondervonden verrukking.

Ik heb misschien daarom verzuimd diepzinnig te kijken naar de zuilen en kapiteelen. naar het hekwerk, de vele koepels en kapellen van dit klooster. Doch vlak bij de kapel van Santa Lucia trof me niettemin, in een ter hoogte van het oog aangebrachte nis in den muur, een bronzen sarcophaag met het beeld van een liggenden man, die zeer kort bleek van gestalte, al wezen zijn gelaatstreken aan, dat hij zeker den mannenleeftijd had bereikt. Zonder dat ik goed wist waarom, deed het beeld mij vreemd aan. En daardoor trok het sterk mijn aandacht. 't Latijnsche opschrift ontcijferd, vernam ik dat hier begraven lag de glorierijke 'ridder Mosséu Borrá', nar van Alfonso V van Arragon. Bij nader beschouwen leek 't dwaze pak waar meê de man was gekleed, zonderling versierd met koperen bellen. Dat had ik eerst niet bemerkt. En nochtans was 't de vreemdheid van het kleed vooral dat 't korte beeld zoo opvallend zonderling maakte.

Smalle wegen leiden naar de kerk 'Santa Maria del Mar'. Het groote portaal, ogivale stijl, is merkwaardig. Aan den ingang zitten oude wijven die prenten en beddekens verkoopen en op een aalmoes azen, zonder de oogen op te slaan. Het interieur van de kerk is alweêr donker. En het verschijnsel, in de kathedraal en in andere kerken opgemerkt, doet zich hier eveneens voor: de geloovigen zitten rechts en links verspreid, met twee of drie samen; en niet vóór het hoofdaltaar, maar meestal vóór het hekken eener zijkapel. Wanneer een vrouw of een meisje de kerk binnentreedt, dekt zij zich het hoofd met een zwarte mantilje of een zwart doek en, mocht zij er geen bij zich hebben, met haar witten zakdoek. Aanvankelijk dacht ik dat de matrones zwarte hoofddoeken, de meisjes witte doeken ter onderschei-

ding droegen. Doch dit was verkeerd. Eerder meen ik opgemerkt te hebben - later - dat wie zich opzettelijk ter kerk begeeft, zoo'n zwart tullen hoofddeksel meëbrengh, - enkele vrouwen nemen dit deksel niet af bij 't naar huis gaan -, terwijl wie de kerk zoo maar in 't voorbijgaan even bezoekt, zich 't hoofd dekt met wat hij natuurlijk bij zich heeft: een zakdoek, niet altijd 'de première fraîcheur'.

Voor 't hoofdaltaar en 't Heilig Sakrament is er dus weinig of geen belangstelling. De devotie gaat naar de heiligen, wier kapel zich in de zijbeuken bevindt, de eene vlak naast de andere. In welke kerk het nu eigenlijk was, weet ik niet meer, maar aan vijf of zes kapelaltaren tegelijk droeg men er de mis op. Al de kapellen waren rijkelijk van verguldsel voorzien. 't Schitterde overal. Een van die kapellen, den Heiligen Pancreas toegewijd, was men bovendien juist bezig te bestrijken met nóg een extra laag goud. Of ze blonk! Hier zaten trouwens het talrijkst de geloovigen. San Pancreas is ook de geliefdste sant in Barcelona. God zelf haalt het bij hem niet. Zooals in Vlaanderen de heilige, wiens naam me met te binnen komt, maar die er voor zorgt dat elk verloren voorwerp terug wordt gevonden, - door zijn eigenaar natuurlijk.

Er zijn haast geen stoelen in de Barceloneesche kerken. De meeste kerkgangers zitten op de knieën op den killen vloer. Indrukwekkend zijn vooral dan de Spaansche vrouwen: met dat zwarte deksel over 't bleeke gelaat, gekniel, vaak de handen, met een paternoster, wijd-uit naar omhoog gestrekt, 't hoofd iets scheef, de expressieve oogen naar 't geliefde heiligenbeeld gericht. Zij kijken niet óm, wanneer gij achter hen voorbijgaat; zij zien u niet áan wanneer gij, waar zij gekniel liggen, vóór hen voorbijstapt. Niets roert in hun gelaat, geen trek

beweegt; en uit den blik, dien zij den heilige toesturen, geen vreugd, maar steeds iets beangstigend vurigs: gesmeek om vergiffenis, gesmeek om een gunst. Geen onderscheid mogelijk: bij allen eendere hartstochtelijkheid.

In elke kerk is de voet van Christus op het kruis - het beeld bevindt zich soms bij den uitgang van de kerk, elders in een donkere zijkapel - voorzien van een zilveren plaat, praktisch middel tegen de slijtage. In 't voorbijgaan streelen de geloovigen even de scheen en den voet, en zoenen - feitelijk op de zilveren plaat - de wonde die de spijker heeft nagelaten. Meestal is God's naaktheid bedekt door een zonderling voorschootje uit wit linnengoed of zwaar kantwerk. Dat kanten voorschootje, in een der kerken, leek zoo netjes, zoo keurig, zoo snoezig, dat ik... een stillen glimlach even heb moeten onderdrukken. Het stond den lijdenden Christus als Maurice Roelants 't zwarte bolhoedje, waarmee hij modernistisch zijn kop versiert! Ik meende 't Christusbeeld, met dat kanten schortje en de zilveren voetplaat, van wat dichterbij te gaan bekijken, - 't was in de kerk die op de Fernando-straat uitgaat, - toen ik almeteens, in den versten hoek van de kapel, een wezen gewaar werd, dat ik eerst niet had opgemerkt. Een vrouw was het, de knieën op den vloer, een zwarte mantilje over 't hoofd. Met de duisternis van den hoek was zij, den kop neêrgebogen, samengeweven. Toen hief ze plotseling het hoofd, en kék 't Christusbeeld aan. Groote gloeiende oogen in een matwit, scherp-geteekend gelaat. Ik deed onbewust een stap achteruit - bewuster dan nog een paar schreden, 'k Was uit de kapel. Toen ik me op straat bevond, heb ik me afgevraagd, of er geen tranen leekten op dit uitgemergeld - onvergeetlijk expressief - vrouwengelaat.

DE Spaansche dames, althans te Barcelona, - maar de opmerking zal wel voor gansch Spanje gelden, - kleeden zich Europeesch. Enkel op twee huwelijken heb ik vrouwen gezien, met, in het haar, die groote Spaansche kammen welke wij, in onze onschuld, meenen te behooren tot de dagelijksche dracht der Iberische schoonen. Een van de bruiden - in welke kerk weet ik met meer - was in het rose gekleed, met een witte vool, waarvan een jongetje, natuurlijk zeer boersch, de slip droeg. De andere bruid - in een andere kerk - was in 't zwart satijn gedost, eveneens met een witten sluier, waarvan de slip eveneens door een jong kereltje werd vastgehouden. Amper twee, drie genoodigden, ik meen de ouders, vergezelden bruid en bruidegom naar een soort gestoelte in een zijbeuk, waar de priester zat te wachten, met register en pen. De rest van 't gezelschap bleef bij het portaal staan, een koddig groepje, vanwege die Zondagsche toiletten, met die groote hoornen Spaansche kammen en... die korte rokken. Onder de dames waren er een paar mollige. Ze hadden pret.

Ik bleef niet wachten. Zoo had ik gelegenheid even een lijkwagen te zien voorbijrijden. Zou ik het durven erkennen: die huwelijksplechtigheid had me aangedaan als iets bijzonder grofs en brutaals; maar de lijkwagen leek mij integendeel iets fijns en aristocratisch. Een glimmend zwarte coche is hij, discreet opgesmukt met gulden versierselen, als een bijzonder precieus meubelstuk, ebbenhout en goud.

AAN den anderen kant van de Ramblas bevindt zich een wijk, waar 's avonds het verkeer bijzonder druk is. Een lange nauwe straatweg, - naam vergeten, - waarin talrijke nog nauwere kronkelende straatjes uit-

loopen, vormt er de kronkelende ruggegraat van. Van weêrskanten van dien straatweg, kleine winkeltjes, kleine tapperijen, kleine restaurantjes. Alles normaal verlicht. Doch sommige nog smallere uitstallingen, op den hoek van een gang of van een straatje, waren veel scheller verlicht. Boven de deur van elk van die winkels een reclamebord, waarvan 't roode licht telkens weêr werd uitgedoofd en weêr werd aangestoken. En zoo verscheen en verdween voortdurend, hier en ginder, 't woord 'goma', mij onbekend. Aanvankelijk las ik het zonder interesse, gesloten voor den invloed van moderne reclamezucht. Zonder nieuwsgierigheid bleef ik dan toch even voor een van die schelle etalages staan. Boven mijn hoofd ging 't roode licht uit en weêr aan: 'goma', 'goma'. Eerst bij scherper toekijken begreep ik. Wetenschappelijk aangelegd, concludeerde ik uit het resultaat van mijn onvrijwillig onderzoek, dat Spanje zich niet heeft aangesloten bij de resolutie van den Volkenbond, waarbij elk land zich heeft verplicht een wet in te voeren tot bestraffing van het uitstellen, te koop stellen en verspreiden van met de goede zeden strijdende prenten, beelden, geschriften en verdere, al dan niet malthusiaansche, schandmiddelen (artikel zooveel van het Belgische Wetboek van Strafrecht).

Ten andere, niet alleen uit die schel verlichte etalages en dat allermooiste reclamemiddel valt af te leiden dat Spanje de openlijke uitstalling van de ondeugd - zoo heet het ding, meen ik, - boven de geheime uitoefening van de ontucht verkiest. De dames, die in onze trouwens onguere streken, opgesloten leven in huizen, waarvan de vensters zoo bij dag als bij nacht hermetisch zijn geblinddoekt, - zoo stel ik me de zaak in elk geval voor, - staan hier op een rij op het trottoir, vlak voor

hun huis. Zoo, op een rij, met zes of zeven. Verlepte gelaatstrekken, zonder een blosje; met, op een enkele na, diepe rimpels van den neus tot den mond; sjofel gekleed; de meesten klein en zwart. De voorbijgangers monsterezen ze argeloos, keuren ze met luide stem, lachen en gichelen; kwinkslagen knetteren. De vrouwen zwijgen als een graf. De stroom belangstellenden gaat voorbij, steeds vervangen door nieuwe drommen. Allerlei pohtiebedienden houden vaderlijk een oog in 't zeil. Af en toe verliet een van de vrouwen de rij, waarin zij zich bevond en, gevolgd door een ongesjoneerd mansmensch, verdween in een diepe smalle gang, aan het einde waarvan een geel licht brandde, juist aan den voet van een duistere trap. Men moet waarlijk niet vies zijn gevallen, want nooit zag ik leelijker, onzindelijker wijven, dan de lichtekooien van Barcelona. Trouwens, het leek mij dat, dien dag althans, die Venus toegewijde priesteressen zich met verheugen mochten in uitzonderlijk praktisch succes. De stroom liep goedgeluimd aan hen voorbij, en uiterst karig waren de offeranden. Waar is het, aan den anderen kant, dat de voorbijgangers - wat zij hier kwamen doen, vroeg ik me telkens af - haast allen Spanjaarden waren. Geen negers, geen Aziaten, geen Marokkanen te zien. In de haven, die ik 's ochtends heb bezocht, had ik ten andere slechts een paar booten opgemerkt: een Hollandsche en een Braziliaansche. Barcelona heet nochtans de grootste Spaansche haven te zijn! Ik had dus pech. En dit speet me, want enfin, men bezoekt met een Spaansche havenwijk om 't genoeg alleen te constateeren, hoe gemoedelijk het er onder Spanjaarden en Spanjaardinnen toegaat.

EVEN abject-gemoedelijk gaat het trouwens ook in de talrijke ‘Variétés’ toe, die samengebracht zijn op een boulevard, welke officieel den naam draagt van ik weet niet welken Spaanschen ‘grande’, maargewoonweg de Paralelo wordt genoemd. De meeste zien er, zoo binnen als buiten, vrij armoedig uit, vuil en vadsig. Kermistenten in onze streek hebben een prettiger, levendiger uitzicht dan deze gebouwen, waar de Catalaan verzet na arbeid komt zoeken. Als aan den ingang van de tent van den fotograaf op de Brusselsche foor, hangen te Barcelona, te weêrszijden van den ingang van ieder Variété-theater, de artistieke fotografieën der artisten, die voor het voetlicht zullen doen blijken van hun gaven als zangeres of danseres. Aan elke scène zijn er niet minder dan een dertigtal verbonden, allen meisjes op jeugdigen leeftijd. Geen mannen.

Lange smalle banken staan er achter elkaêr. Daarrond, langs de wanden, nog enkele tafels met stoelen. Boven, een smalle galerij, met loges, als men deze hokken met zulken wijdschen naam noemen mag. Op deze banken niets dan moeë arbeiders of jonge boeren, half in slaap gedompeld. Geen enkel die kikt of mikt. Op een smal plankje vóór zich heeft elk een kop koffie of een glas limonade. Boven, op de galerij, de jonge lui uit de burgerij, die dezen avond pret maken willen. Daar wordt, samen met de artisten, welke er, als hun lied of hun dans is uitgevoerd, komen zitten, wat duurders gedronken dan water, koffie of limonade. Doch wat er eigenlijk wordt gedronken en geschonken, welke mixture die champagne zou zijn, zoo van beneên heb ik het niet kunnen zien. Het ging er anders soms vrij luidruchtig en laat ik zeggen knus-genoegelijk toe. Op 't gelijkvloers echter, niets dan zware gelijkmoedigheid.

Erkend moet daarbij worden, dat die jonge dames, of ze nu zongen of dansten, er zich niet bijzonder om bekommerden, wat leven in de brouwerij te brengen. Als er niet bij toeval, aan één zijde van de scène, enkele pintere kerels pret maakten en, op den rand van 't verhoog gezeten, naar de artisten grabbelden of haar met kwinkslagen bestookten, vertoonden de dames, bij hun zang of hun dans, zich ongelooflijk verstrooid. 't Was opvallend, hoe hartsgrondig zij den brui gaven aan wat ze uitvoerden. Het orkest speelde zus, zij zongen zoo, keken rechts en links, en de woorden kwamen uit hun mond alsof 't oude sokken waren, waarom zich niemand bezorgd maakt. Met het dansen nagenoeg hetzelfde. Zonder animo, volkomen afwezigheid van geest. Waren er bij toeval enkele jongelui vlak bij, dan wipte de danseres wel eens naar hen toe, gooide de zangeres soms haar lied dien kant uit, met een lamme beweging van haar hand, met een vagen glimlach, een lonk van haar oog, als - naar ik meende te verstaan - een schunnigheid over haar roode lippen kwam. Maar de lummels, jonggezellen of huisvaders soms met hun kinderen, die de banken bezetten, met hun kop koffie of hun limonade, bleken onvermurwbaar doof te zijn voor de aardigheden, puntigheden, geestigheden of schunnigheden van het lied. Geen enkele trek van 't gelaat roerde. Geen de minste reactie kon worden waargenomen. Dat warmbloedige Spaansche volk, 't leek mij, in deze Variétés, stomp en mak.

Onder de pause verscheen telkens een slungelige kerel, met op den arm een stapel boeken, die hij tegen verminderden prijs aan den man trachtte te brengen. In de hand, aan denzelfden arm, een brochure, die hij niet scheen aan te prijzen. Belangstellend kocht ik er een.

Een adresboekje. Beter echter dat potje maar gedekt te laten. Als een keurig adresboekje van advocaten en geneesheeren, met de spreekuren. Niemand had vreemd opgekeken, toen ik de brochure kocht.

Niet altijd was 't spektakel, zoowel gener- als dezerzijds van het voetlicht, zoo ongenadig fut- en zoutloos. Een paar Sevillaansche dansen heb ik inderdaad zien uitvoeren met een hartstochtelijkheid, een scherpe gratie, een durf, die hart en gemoed aangrepen. De zachte glimlach, die aanvankelijk om de roode lippen van de danseres lag, verstarde geleidelijk tot den rictus van de drift. 't Getrappel van de voeten, 't hardnekkig geluid van de castagnetten, 't donker-kleurige kleet, zwartrood-goud, 't wondere duistere kapsel: 't werd één beweging, alsof daar was een kleurige windhoos, met zwart als dominante, die u eerst onvoelbaar en dan, zoodra gevoeld, onweêrstaanbaar meêtroonde, en opnam. Onder 't geknetter der castagnetten...

Een, naar het heet uit Cuba afkomstige dans, de romba, heeft ook, als hij door een echte danseres wordt uitgevoerd, ongemeen karakter. Men danst de romba veel in de volkstheaters. Vroeger danste de danseres naakt. Prima de Rivera heeft er echter orde in gesteld. Strengere voorschriften heeft hij uitgevaardigd, waarop in 't openbaar geen inbreuk wordt gemaakt. Want, hoe licht de inbreuk, onmiddellijk zou de strenge hand van den rechter straffen. Overeenkomstig de voorschriften draagt nu de danseres een zeer nauwsluitend broekje van wit satijn. Voor andere dansen moeten ook de borsten door een riem zijn verborgen; vleeschkleurig is vaak die riem. Doch dit voorschrift geldt voor de romba niet. De danseres draagt een witte sjaal met lange franjes over de schouders. Maar onder 't dansen, zóó luidt het

politieel bevel, heeft zij de tippen van de sjaal zorgvuldig vast te houden, tegen 't lichaam aangeprest. Want de romba is een dans waarbij eerst de buik - als bij de 'danse du ventre', - vervolgens de borsten in rythmisch bewegen roeren. Tot eerst de eene, dan de andere borst, zonder dat de schouders roeren, uit de sneeuw-witte sjaal, als levend ivoor, te voorschijn komt. Ik bedoel: vroeger. Op openbare vertooningen - maar er zijn er andere - is dit immers thans een verboden vrucht. De borsten bewegen wel, rythmisch snel; doch de sjaal blijft tegen 't lichaam gedrukt. Al zorgt de danseres er wel eens voor dat, bij 't omkeeren, toch iets bloot komt van haar verborgen charmes. En zalig slaapt Primo de Rivera, met gerust geweten.

DE Paralelo is dan de amusementswijk van het Barceloneesche volk. Ik erken dat de Hoogstraat, de Trapstraat en een paar andere straten in 't Brusselsch centrum een typischer beeld geven van normaal volksvermaak. Luidruchtiger in elk geval. Want de Catalaan is alles behalve rumoerig. Likeur noch bier drinkt hij. In de groote volkskoffiehuizen op de Paralelo, niets dan koffie wordt er geschonken, met af en toe een anijsje, tot zeer laat in den avond. Niet bijster zindelijk zien die koffiehuizen er trouwens uit. Misschien boent en schuurt men hier als te Brussel, maar eenig zichtbaar resultaat schijnt die arbeid niet op te leveren. Blinken doet hier niets. Alles heeft een vale verlepte kleur. En zonder veel animo zitten de Catalanen hun zwart drankje aan de bruin-gele tafeltjes te verorberen. Opwekkend is 't spektakel zeker niet.

DONKERE straten waar, na middernacht, het verkeer, als de schouwburgen hun poorten sluiten, uitzonderlijk druk is; waar allerlei kleine eetgelegenheden, terwijl de Catalaansche kookkunst er hoogtij viert, den niet-laten voorbijganger - laat wordt het eerst omstreeks twee of drie uur 's nachts - nog lokken, leiden naar de Ramblas terug. Den weg verliest men er heel gemakkelijk, en soms komt men dan terecht in steegjes, waaruit men, na drie stappen, argwanend terugtrekt naar de bredere straat die men zoo pas heeft verlaten. Vrees voor een onaangenaam avontuur is 't niet, dat u doet terugdeinzen - zoo erg kan 't niet misloopen - maar een gevoel van misselijkheid, als men kon terechtkomen in een lompenmagazijn, met oud roest overal, en met konijnenvellen aan een touw te midden van de ruimte, - huden met witte vlekken, die nog blinken...

Op de Ramblas zelf zijn er nog twee dancings, maar dan voor de élite. Heel laat in den avond komt men er en drinkt er zijn cocktail. De gin-cocktail was er uitstekend. En duur, natuurlijk, in pesetas gerekend. En, zooals 't hoort, was 't er heel sjiek. In een van deze dansgelegenheden zag ik de aardigste Spaansche schoone, die 'k mocht ontmoeten. Enkele tafels verder zat ze, met een jongen man. Af en toe keek ze eens, louter uit nieuwsgierigheid, dat spreekt, naar den vreemdeling die ik was. Een fijn-gesneden, bleek gelaat, met even een licht-rosen blos, als doorschemerend licht; en fonkeldonkere oogen, onder zeer dunne, maar pikzwarte brauwen. Perzisch. Het zware duistere haar, door een meet gescheiden, viel somber langs weêrskanten van 't in zijge golven neêr, tot even ter hoogte van de kin. Een niet te groote hoornen kam, en een man-

tilje van zwarte kant, niet zwaar, niet licht, - iets dat meêleefde met den weelderigen haarbos, en dat als zwart schuim over de schouders vloeide. Een pikzwart rond vlekje even naast het oog. Een zeer dun lokje, als een krulletje, niet zoo donker dus als het haar, over 't blank evan het voorhoofd. Kersroode lippen, zacht ronde kin. En gekleed in zwarte zijde, niet allernodernst, doch ook niet naar oud-Spaansche mode. Een verrukkelijke combinatie van beide. Een eenig fijn en gratieus beeldje, leek ze mij aanvankelijk.

Haar armen waren over 't tafelvlak gekruist; en, uit de mouwen, de handen, de lange dunne vingeren, die amper een kleine simpele beweging maakten, met zware ringen, schitterende briljanten - de nagels wat al te donker-rood gekleurd. Om den pols, een zeer breede gouden armband. En als zij later opstond, wikkeldde zij zich, zwart, in 'n wijden mantel van licht havannakleurig satijn. En ging heen: Spaansche grandezza. Terwijl, aan den uitgang van de zaal, de kellner boog, keek zij nog even om: en als paarden glommen haar tanden. Ik hoop dat zij heeft opgemerkt, hoe bewonderend mijn oog ze volgde. Want toen zij terugkwam, was ik al weg...

Twee tafels achter mij, op 't verhoog dat rond de danspiste was aangebracht, zat alléén een dame, een àndere dame. Ik stak een sigaret aan, en dit bezorgde mij de gelegenheid om wat ter zij te schuiven. O kloeke zwaarlijvigheid! En een uitgezet gelaat, gevormd als uit grove stukken was, met driedubbele kin. Diepe groeven krommen van de mondhoeken naar de kin af. Pikzwart het haar; onder 't vette voorhoofd en de donkere wenkbrauwen, glimmende karbonkeloogen. Zware romp, bobbelige buik; de kleine voetjes op een treebankje. Het asschebakje, op de tafel, lag vol stompjes

sigaretten. Vóór de matrone, een pak sigaretten, half leêg. En de eene sigaret na de andere in den zwaar-lippigen mond. Aan den wijsvinger een dikke ring, met breeden robijnsteen. Echt of valsch, wie weet het. Cocktail - en uit het aschbakje wat vunzige rook, die stijgt. Een prêteuse, die 't oog komt houden op de jonge vrouwen, aan wie zij tegen 'n fatsoenlijke rente, gisteren van her geld heeft geleend. En, naar gelang van wat zij waarneemt, zal zij morgen bereids een grooter of kleiner deel van 't geleende teruggeischen... Ten slotte kwam een jonge slanke man haar opzoeken. Enkele woorden, half naar heur toegebogen. Hij accepteerde een cocktailvermouth. Ging zitten. Vreemd...

- Ik heen. En bezocht de Barreo Chino, waar in onoogelijke kroegen mannen met elkaêr dansten. Maritones, heet men ze. Een oogenblik kijkt men toe. Gauw is er de aardigheid van af. Walg heb ik niet eens gevoeld, noch weêrzin moeten onderdrukken. Idioot, eenvoudig. Haalt de schouders op, visueel geen belangstelling waard.

BARCELONA ligt aan den voet van twee bergen, den Tibidabo en den Montjuich.

Van den Tibidabo was mij verteld geworden, dat hij 'tienefama mundial'. Mogelijk. Autobussen brengen er u heen. Over de helling zijn talrijke villa's verspreid, omringd van een steilen funiculair: 'the most important one in Europ'. Stijgende, heerlijk overschouwt men het landschap, dat zich in de verte ginder beneden ontplooit. en toe glijdt men tusschen grauwe wanden, door rotsen gevormd. Boven op den top, terrassen, en een

kerk, leelijk naar wensch; en een paar hotels. Dit zou nog door den beugel kunnen. Van deze hoogte moet het oog immers de streek tot in de verste verte kunnen opnemen - den rug naar de hotels gekeerd. Doch naast kerk en restaurant verheft zich een kraan of balançoire, of hoe 't ding ook moge heeten. Aan beide uiteinden een soort van bak. Daar gaat ge, mits betaling van een peseta, inzitten; en tot vijftig meter boven den top van den berg heft u de bak. Een oogenblikje moogt ge ginder in de lucht vertoeven; de andere bak gaat dan naar omhoog, de uwe daalt, en van her staat ge op uw pooten, op den beganen weg. Naast deze masjien, een andere: een vliegtuig, aan een ijzeren arm vastgehecht. Wanneer er genoeg belangstellenden aan boord zijn geklommen - een peseta - wordt het toestel aan den gang gezet. De vleugels ronken; t' einde van den stijven arm draait het vliegtuig enkele malen rond, als een oud afgejakkerd paard in een kermismolen. Er is ook een chemin de fer aérien; er bestaat bovendien een terrein, waarop een twintigtal automobieltjes, voor kinderen, rondtoeren. Aan de balustrades der terrassen zijn verrekijkers vastgehecht. Met de eerste funiculair de beste - acht minuten rijdens - ben ik op de vlucht gegaan. Arme Tibidabo.

De avond was reeds in aantocht. Duizenden lichtjes waren over de vallei, waarin Barcelona ligt, aan 't pinkelen. Vlak rechtover, op de helling van den Montjuich, laaide al, thans rood, thans blauw, thans gulden, de geillumineerde tentoonstelling. Fantastisch was het spel van het wisselende licht. Plotse stralen van helder goud dreven soms door 't luchtruim en spreidden zich waaivormig uiteen tot diep in den hemel. En even plotseling werd weêr allesdonker - en de hemelruimte blauwfluweel.

DE tentoonstelling is gebouwd op de helling van den Montjuich. Als alle tentoonstellingen, onbelangrijk samenraapsel van duizenden zaken, die elk op zichzelf misschien aandacht zouden verdienen, doch u thans tot geeuwens toe vervelen. En al die paviljoenen met weidsche namen: het paviljoen van den landbouw, het paviljoen der electriciteit, het paviljoen van dit en dat, niemand stelt er waarlijk belang in: de technicus kent er meer van dan hier kan worden geleerd, en de gewone mensch heeft er den buik van vol - vóór zijn oog wat ook heeft verorberd van al dien rommel.

Ik heb nochtans enkele voormiddagen in het Palacio National doorgebracht, waar uit al de Spaansche gewesten was verzameld wat zij aan eigenaardigst hadden op gebied van oude kunst, inzonderheid beeldhouwwerk. Of dit met opzet was gedaan, weet ik niet; maar bij 't binnenkomen overstelpten rijen aan rijen kazuivels, kilometers lang scheen het mij, en alle om het meest met goud versierd. Resultaat: ik bekeek er geen enkel, en heb er geen spijt van. Een soort van weêrwraak op al dat uitgestalde, kilo's-zware goud. Daarentegen was er een schat aan Madonna's, Ecce Homo's, heiligenbeelden te zien, zoo verscheiden van geest, gevoel en goesting, van het kinderlijk naïefste tot het diepst humane, van het volks-subtielste tot het verstandelijk vergrofst toe, dat Spanje zich plotseling aan mij voordeed als een Capharnaüm van godsdienstzin. Wat ik hiermeê bedoel, wensch ik niet nader uiteen te zetten. Begrijpe wie begrijpen kan. Maar wat leek Spanje mij gróótscher, enormer dan Italië!

In het Palacio National was natuurlijk nog wat anders te zien. Des Guten zu viel. En vier of vijf Greco's onder meer. Die vier heiligen, die Greco heeft voorgesteld,

scherp, alsof ik er nog vóór stond, zijn ze in mijn oog verbeeld. Ik weet niet goed waarom. Mijn gevoel analyseeren, onmogelijk. Genot: ik weet niet of ik er heb ondervonden, dan misschien het mysteneuse genot, dat mij het liefst is - wellicht omdat ik geen ander in mij als echt besef - de kil-aandoende gloei der onberedeneerde verrukking.

Wat verder dan het Palacio National verhief zich het palacio der katholieke missies. Dit gebouw, en dit alléén, mocht zich verheugen in het drukst bezoek. Bijeengegaard waren hier duizenden voorwerpen, welke de zendelingen hadden meêgebracht uit de wereldgewesten, waar zij het Christengeloof hebben verkondigd. Uiteraard zijn deze voorwerpen, daar toch de missionarissen het eerst in die verre streken geruimen tijd hebben getoefd, uiterst belangrijk op gebied van primitieve plastische kunst. Amerika vooral, doch ook Azië, Australië en Afrika waren er door talrijke waarlijk wonderbare stukken vertegenwoordigd. Doch de missies hadden goedgevonden, door middel van tafereelen met wassen personages, een overzicht te geven van hun proselietischen arbeid. En die beelden waren zoo Sint-Lucas banaal, dat de specimens van de kunst der wilde stammen er vergelijkenderwijs waarlijk gingen uitzien als arbeid van bevolkingen met een zeer geraffineerde, zij het zeer van de onze verschillende, maar naar vorm en inhoud toch bijzonder eigenaardige beschaving. Zouden die zendelingen niet beter thuis zijn gebleven?

Zeker bezocht ik nog verdere palacio's en paviljoenen. Ook 't gebouw waar schilder- en ander kunstwerk uit al de Europeesche rijken was tentoongesteld. Wat hier te zien was, behalve af en toe een merkwaardig doek, veel bekijks was het niet waard. 't Geheele gaf een

onafwendbaren indruk van veulerie, van interpenetratie niet van de beste kwaliteiten op picturaal gebied van de rassen, doch van wat zij aan oppervlakkigen durf makkelijk onder elkaâr kunnen ruilen. Zooals de beroemde schilder X. te Parijs schildert en teekent, zoo schilderden en teekenden precies de niet minder beroemde schilder Y. uit Warschau, de schilder V. uit Budapest en mijnheer W. uit Brussel. Vruchteloos zocht men in hun werk, nu zoo opvallend bleek wat ze bond, wat ze dan toch scheiden mocht. En in den grond was er, van land tot land, geen scherper onderscheid aan te wijzen dan dat van schilderend individu tot schilderend individu in elk land afzonderlijk. Typisch was daarbij, dat de internationale banaliteit van den grooten hoop - en banaal noem ik in de eerste plaats het typische, dat scherp opvalt maar steeds terugkeert - nog was overtroefd door de banaliteit van die schilders, welke met ontegensprekelijke overtuiging de eigen nationale tradities volgden. Een subtiel - en 'savant' - mengsel van uit de internationale gevoelsfeer ontstane dynamische uitdrukkingselementen en van statische eigenschappen uit het eigenrassig gevoelsleven overgeërfd, het komt me voor dat daarin de algemeene formule is te zoeken voor de kunst der toekomst. Uit onze bezorgdheid kunnen wij het buitenland niet meer sluiten, en niet meer alleen teren op onze eigen traditie; maar daarentegen is het verkeer uitsluitend te bouwen op wat wij onder internationaal denkende gevoelsmensen gemeenschappelijks hebben. Zonder den stabielen steun van het nationale is het internationale leêg en inconsequent.

De meeste andere paviljoenen van deze tentoonstelling heb ik eveneens een bezoek gebracht, doch meestal als de hond, die een lokaal binnenkomt, den kop heft,

met den neus in de lucht even ruikt, vol belangstelling, en dan seffens van her optrekt, kwispelstaartend, of met den staart tusschen de beenen. Tentoonstellingen zijn oorden van berustende verveling. En te Barcelona had men niet eens het, zeker bedenkelijk, maar vaak toch opwekkend, genoeg der luidruchtigheid. Zelfs op het plein der spelen hoorde men geen schreeuw, geen rumoer, geen uitheemsche dans-muziek, geen jazz-band. In heel de tentoonstelling heerschte voorname stilte. Ik zou zeggen 'echt Spaansch', indien ik Spanje grondiger kende. Daarom alleen zeg ik het niet; maar meen het. 'C'est tout pareil'.

Uren echter heb ik gewandeld in het heerlijke park, waarin ettelijke paviljoenen zijn verspreid, op de helling van den Montjuich-berg. De plantsoenen zijn sedert enkele jaren reeds aangelegd. Op dit oogenblik staan al de gewassen in vollen groei. Oude steengroeven heeft men ook daarbij gebruikt en thans zijn hun wanden bedekt met heesters en met allerlei vetplanten, waaronder vele vreemd zijn van uitzicht, andere van ongemeene grootte, cactussen en algarven. Tusschen boomen en heesters heên, op de helling en in de diepten van de steengroeven, slingeren kleine en bredere wegels, zorgvuldig bedekt met wijnrood kiezelzand. Orde - en het haast geniale vernuft van den tuinbouwkundige; rust - en de immer zorgzame hand van den tuinier. Langs banen en voetpaden, onder de vetzware blaêren, onder de ranke takken met een massa kleine dunne blaadjes, nergens een mensch. Af en toe, meestal op de groote lanen, een fontenier, die planten en boomen besproeit. Over 't roode kiezelzand kronkelt de slang; uit den koperen mond weet de man, die op huiselijke spadrillen voortkuiert, 't zonne-pimpelend water

waaivormig te doen stuiven, enkele meters vóór zich uit. Hier en daar staat een fontein, anderhalven meter hoog, waaruit zwakke stralen water op-bobbelen. En boven alles steekt uit de dwaze kruin der palmboomen. Ik stel me voor: als naar gínder gekeerde koppen van struisvogels.

De hoofdallee leidt naar een punt dat men noemt Miramar. Van op die plek heeft men een heerlijk uitzicht over de haven van Barcelona: de blauwe zee, de twee-drie dokken, de groote schepen, die bij de kaden voor anker liggen, de zwarte stapelhuizen - en nu en dan een donswitte boot, die over 't diepblauwe, beweginglooze water glijdt. Van een groote bedrijvigheid was niets te zien. Het ging er in die haven vrij kalmpjes toe. Misschien vond ik daarom de haven, van op de plek Miramar, zoo bekoorlijk. Ik kon elke boot met het oog volgen. Ze verdween uit mijn gezichtskring niet vooraleer mijn fantasie, mijn innig-leven wekkende fantasie er mij, in rustige zonnigheid, de verdere blijde vaart van had voorgetooverd.

Op enkelen afstand van dit gezichtspunt, waren er een paar andere uitkijken op voorsprongen van rotsen aangebracht, van waaruit tusschen de dunne takken der heesters, de gansche stad overschouwd kon worden: met haar duizenden daken, de schouwpijpen van honderd fabrieken en af en toe het groen van een park. Aan de andere zijde van de stad verhief zich de Tibidabo. Telkens, bij valavond, was het mij of op den top van den Tibidabo een reusachtig kruis van gulden licht was opgesteld, alléén tegen de somberdiepte, die daarachter lag. Boven mij, op den top van den Montjuich, onder de lage voûte van den diep blauwen hemel, breidde zich de grauwe massa uit van de Cazerne - fort uit den tijd der Mooren - waar Ferrer destijds werd terechtgesteld.

[III]

HET was, dezen Zondagnamiddag, zelfs op de Ramblas, waar anders 't verkeer zoo druk is dat men er geen drukker mogelijk acht, duidelijk te zien dat er wat bizonders op til moest zijn. Trams, bussen, automobielen, al 't gerij stond er opgepropt. Af en toe slechts, op een mysterieus sein, ging de lange root een paar meters vooruit, en dan was 't van her stop. Alleen de voetgangers liepen ononderbroken voort bij dichte drommen.

Mijn taxi, in 't midden van dit gedrang, stond al een tijd stil, aan den uithoek van een rij. Haast hopeloos keek ik door 't raam. Idioot, meende ik; en 'k had het gevoel dat ik de minuten op mijn horloge hoorde voorbijtrekken. Toen ging al meteens de portière open en een Spaansch heerschap, hoed in de hand, vroeg beleefd verlof om plaats te nemen: er was geen rijtuig meer te vinden en geen tijd meer te verliezen. Opkijken. Nogal vrijpostig, die menheer. Toch sympathiek hoffelijk. Dus: heel gaarne. De Spanjaard snauwde den chauffeur een paar woorden toe; de taxi zwenkte rechts uit, stoof eenige calles en bajadas door, en enkele minuten vóór drie uur bereikten wij de arena. De Spanjaard wees me gelukkig den weg door dien doolhof van gangen, ingangen en trappen, tal van alguazils voorbij, en dwars door honderden rijtuigen en duizenden voetgangers heên; en behouden kon ik, aan de schaduwzijde van den circus plaats nemen op de smalle betonnen bank, die mij was toegewezen.

Eerste indruk: verbazing; juister: onbestemde verbazing. De groote arena, met die krioelende massa menschen van beneden tot boven, zittende, rechtstaande, klimmende, alles zoo maar onder elkaêr, trapsgewijze in de reusachtige ovale ruimte. En boven dit ovaal-

vormige kleine gewoel, de stille boog van de oneindige blauwe lucht. Met, aan den overkant, de zon die straalt over dat zwarte gewemel; óók over de koperen instrumenten van de muziekkapel, ginder onder een licht-gele tent. Dadelijk, den wakker-geworden indruk van een antiek schouwspel, van iets uit de oudheid dat men meêmaken kan.

Het was een gala-corrida. Acht stieren zouden worden afgemaakt, acht stieren uit de beroemde kwekerijen van Markies dit en van Mevrouw dat. En de twee-drie meest-geliefde hoogstgeprezen toreros zouden vandaag optreden. Zelfs zou een van de toreros te paard den stier bevechten. Gezeten op een ras-écht paard, señor. Een buitenkans was het dus ongetwijfeld.

NIET zonder eenige weifeling had ik besloten, gebruik te maken van de gelegenheid om een stierengevecht bij te wonen. Aanvankelijk zag ik er sterk tegen op. Want ik ben vrij emotief. Doch uit mijn jeugd kwamen tegelijk herinneringen op aan sommige omstandigheden, waaruit mij moest blijken dat ik tegenover 't gevaar en 't zien van bloed nogal hard kon zijn. Vreemd, dat een paar gevallen, uit zoovele jaren her, waarbij ik, mijn leeftijd in acht genomen, ijzige koelbloedigheid aan den dag had gelegd, - niemand had het trouwens opgemerkt, dan ik zelf (*déjà*), - mij nu plotseling te binnen schoten.

Voor de Spaansche of Catalaansche keuken- over welke laatste ik ten andere niet zoo heel goed ben te spreken - stak ik dezen middag onverbiddelijk den neus op. En de Rioja y Riscal, ook al kwam hij uit de beroemde kelders van Markies X., neen, ik voelde er

waarlijk nu geen trek naar. De Fransche keuken leek mij... op dit oogenblik gewenscht en geboden. En een flesch Clos du Roi. Monter was ik daarna, en vast besloten elke gevoeligheid van kant te zetten en, alle geschrijf over de gruwelijkheid van 't spektakel ten spijt, mij een Spanjaard te toonen onder de Spanjaarden - desnoods een Romein onder de Iberen. Ik bekeek mijn duim.

Maar daar klonk opeens muziek, ginder aan den overkant. En al de koppen keerden zich naar een plek schuin boven mij, waarde 'loge de la présidence' was, en waar nu de autoriteiten, mitsgaders enkele Spaansche schoonen in nationale dracht, waren verschenen.

Twee alguazils, met het blinkende hoofddeksel, reden langzaam naar voren in de arena, salueerden den Alcada in de presidentsloge, van waaruit hun een voorwerp, dat ze fijntjes wisten op te vangen, werd toegeworpen: de sleutels van de toril, waar de acht stieren waren opgeborgen.

Tegelijk deden de espadas, de lenden omgord van een teerkleungen zijden mantel, die van hun schouder afhing, gevolgd door hunne cuadrillas, capeadores, picadores en banderilleros, plechtig hun intrede: een kleurige menigte, terwijl de knechten, de chulos en de spannen muilezels, in volle ornaat, den optocht sloten. Het goud en het zilver van de gefestoneerde rokken en van de zalmrose, lilamauve, lichtgroene en parelgrijze zijden kniebroeken glinsterde feestelijk in de zon. De zweepen van de chulos knalden; de kleurige versiersels van de gareelen der muilen pronkten; de roode mantels, die over de schouders van de toreros hingen of in ruime plooiën over den arm werden gedragen, verspreidden vlekken hevige fonkeling. Aan dien curieusen stoet

gaven de picadores, op erbarmelijke karonje's, - achter haast elk dier liep een knecht, die 't afranselde opdat het vooruit zou gaan - iets nu wel niet precies echt opera-achtigs, maar toch iets echt Don-Quichotte-achtigs (wat met hetzelfde is). De troep ging langzaam - de espadas met afgemeten passen, een arm sierlijk bengelend langs het lijf - de arena rond; de drie leiders groetten de Spaansche dames en de autoriteiten in de presidentsloge; groetten met hun goudblinkende mutsen, de overal juichende menigte, de rechts, links, overal wuivende stroohoeden, de aanhoudend wuivende zakdoeken, toe. Tot de schitterende stoet van her verdween. Amper enkele mannen, met roode mantels, bleven achter.

Langgerokken hoorngeschal. Tevens zette een tweede muziekkapel in. Brutalere muziek. En met één sprong stond daar de toro voor mij, zijn staart sloeg heên en weêr. Nu kómt het, dacht ik, toch wel ontroerd, bij me zelf. Wat er eigenlijk op komst was, bepaalde ik alevel niet nader. Maar ik ging flink zitten op het kussen, dat ik had gehoord, de voeten op de steenen bank onder mij, de elleboogen op de knieën, het hoofd op de handen. En keek. De stier stond daar inderdaad, roerloos, de voorste pooten wijd uiteen; de geweldig, doch zoo fraai-gebogen hoornen, naar achteren, den bek recht vooruit. Zijn oogen brandden. Drie, vier maal schrapte zijn rechterpoot in het zand. De muziek schetterde; er werd gefloten; er werd geschreeuwd. Er hing over de gansche arena een atmosfeer - ondefinieerbaar.

De stier merkte toen den man op, die met het roode doek daar zwaaide. Roerloos keek hij hem een oogenblik star aan. Dan, de gehoornde kop tusschen de twee pooten, met een ruk er op los. Eerst leek het beest

kleiner te worden, vervolgens groot, reusachtig. 'Ja, hij heeft den man te pakken'; - een schok in mij. 'Neen, vlak er naast.' Op 't allerlaatste oogenblik, een intrekken van de lende, een zeer licht wijken. De hoornen komen dan toch zeker in 't roode doek terecht! Maar de torero heft de armen recht voor zich uit, keert zich vlug om, en 't doek verspreidt in een ronde zijn diepe roode vlek. En de stier stormt voorbij. En ook 't gevaar. Pal, de toro; even heft hij den bek, staart met zijn bruin oog den vijand weêr aan, bemerkt in de verte een anderen kerel die ook al zwaait met een rooden lap, en rukt met volle geweld nu eensklaps op dién vijand af. Weêral mis - en de roode mantel, even opgeheven, glijdt wijduit over de hoornen en over den rug van 't beest. Olégeroep en toejuichingen, en ook helsch gefluit, allerwegen. De toro in zijn vaart struikelt, valt op de knieën, springt weêr recht, en bulkt eenbaarlijk. Schiet dan naar het groepje zijner vijanden - en 't groepje stuift uiteen voor 't beest; en ieder van die mannen met de gouden of zilveren borduursels, zeegroene, zalmrose, zijden kniebroek, de fraaie kuiten en de lichte zwartglimmende schoentjes, in allerijl achter de schutsels, met één wip over de houten omheining. Leêgte. En in 't midden van de arena blijft de stier plotseling staan, de kop hoog, en er hangt schuim aan zijn bek. Hij kijkt...

De een voor, de ander na, verschijnen twee mannen te paard, de speer in de vuist. Het is dadelijk aan hen te merken: de picadores, barsch rood gelaat, zijn wèl gevoed. Stevig zitten zij in het hooge zadel, de beenen door mollige scheenplaten beschermd. Op kleinen afstand van de houten schutting om de arena, rijden zij ongeveer tot de hoogte van de presidentsloge en keeren hun geblinddoekt paard naar den toro toe. Er worden

vurige lappen in de buurt van den picador gezwaaid, om de aandacht van den stier op man en paard alléén te lokken. Het woeste beest doet een stap vooruit, blijft stokstijf staan, stampet van her koortsig met den voet. Het buigt plots den kop, stormt; maar vooraleer het den vijand bereikt, drijft de zware picador de punt van zijn wapen hem in den schouder, en dadelijk vloeit prachtig donkerrood bloed over de glimmende zwarte huid van het dier. Met zijn gansche lichaam, bolrond de spieren, weegt de man op de gebogen speer. Even blijft de toro weêr, met een schok, pal; damp stijgt uit de neusgaten; maar met één ruk, geweldig naar man en paard toe. De welgevoede picador wendt de flanken van zijn akelig ros naar den toro toe; hij weet zeker wat er zal gebeuren, hoe de zaak precies verlopen zal. Doch de stier is hem nog te rap; niet in de beschermdde flank, maar in de borst van het paard plant hij zijn scherpe hoornen. De speer vliegt uit de hand van den man, meters ver. En alsof het naar boven werd geheschen, gaat het voorlijf van het paard langzaam naar omhoog. Ik zie nu den picador niet meer achter den kop met het geblinddoekte oog: den róóden blinddoek bekijk ik stàr. En even langzaam kantelt het paard om, met zijn ruit. Doch de man, die wel wist wat er ging gebeuren, komt vrij makkelijk overeind, laat zijn speer achter en kruipt vlug, maar zwààr, over de houten schutting. Loopt een eindje naar den ingang der arena, wipt op een ander paard, komt het krasse geschreeuw, de bravo's en 't gefluit in ontvangst nemen. Tevens rennen de chulos naar 't gevelde ros, heffen het weêr op zijn pooten. 't Warm-roode bloed vloeit breed-uit over de glimmende borst, rolt dieper samen langs de magere knieën en zijpelt, over de harige pooten, in 't zand, alsof het druppels bloed had geregend.

De tweede picador drijft zijn witte caronje, gevelde lans, naar den toro toe. Het paard steigert op zijn stramme pooten, razend onwillig. De roode blinddoek schittert in de zon. Maar helsch schreeuwt plots de gansche circus, vuisten worden gebald. Oorverdoovend gefluit. De picador heeft, de voorschriften ten spijt, zich te ver van de houten omheining verwijderd. Maar terwijl hij behoedzaam zijn ros achteruit dwingt, krijgt de stier hem met een schok in 't oog, en vaart, als een losgescheurde rots, op den vijand af, beukt met zijn volle kracht tegen de gepantserde flank van het paard, dat met man en speer omver vliegt. Hals over kop, vier pooten klawieren in de ruimte; man en speer liggen een paar meter verder uitgestrekt in het zand. De knechten komen aangelopen, helpen den schonkigen picador die, zijn lans vergeten, met komieken spoed log over de schutting kruipt; een paar chulos grijpen het rechtgesprongen ros, drijven het in een drafje naar de toril; al de andere knechten in een parlavit over de omheining. Rond den stier zwaaien de slanke capeadores de roode lappen om de aandacht van het dier intusschen af te leiden, en het een tijdje bezig te houden. Maar vréémd kijkt daar het beest; zijn flanken hijgen; warm bloed bevedert beiderzijds zijn donkere schoften. Hij heft den snoet, waaraan slijmerig schuim bengelt, en bulkt - met gekrulde tong. Uit alle hoeken van den circus stijgt gegil, geschimp en gefluit aan 't adres van den picador, terwijl duizenden schreeuwen: 'Bravo, toro.'

Doch juist in 't midden van de arena heeft nu een fijne, opgeschoten man, met lichtblauw, goudversierd kleed, post gevat. Niemand anders in de arena dan hij en de stier. Hij is blootshoofds, donker zwart haar. Even heft hij zijn beide armen recht voor zich uit, in ieder

hand een stok met kleurige franjes. Hij stampet met den voet, hij daagt het zware beest uit. Hij wijkt enkele stappen links af, enkele stappen rechts - en, kijk, plots, hoornen vooruit, de stier onstuimig op hem af. Hoe deed hij het? Hij week een halven pas, beschreef een halven cirkel pal vóór den kop van het dier. Hij hief zich op de teenen, kuiten tegen elkaër geprest, armen recht vooruit - en de stier glijdt vlak naast hem, stormt verder door 't geweld gedreven, in elke schoft een roodgekleurde banderilla, stokken gekruist. Even halt. En 't beest brult, schudt de schouders; de lange kleurige stokken slingeren uiteen, waggelen aan weêrskanten van de schoften, stevig onder de huid vastgehaakt. En weêr daagt de man het machtige dier uit, weêr schiet de stier er ontzaggelijk op los en twee nieuwe, nu blauwgekleurde stokken, met hun papieren versiersels, wippen aan de bloedende schoften op en neêr.

Met één sprong verdwijnt de slanke man met de banderillas over 't houten beschot. Stijf op zijn pooten kijkt de stier eenbaarlijk naar de tribunes. Mijn zenuwen zijn tot pijn-doens toe gespannen. Als plots in de arena, vlak vóór 't beest, een ruiter opduikt. Witte schimmel, uiterst bevallige figuur; lichtblauwe plunje met goud geborduurd; op 't hoofd een zwartglimmende hoed, zonder eenig versiersel. Er zit adel in dien man te paard; met de eene hand houdt hij de teugels vast, de andere streelt argeloos den nek van zijn vurig ros, met dunne trappelende pooten. Geen blinddoeken; prachtig beest; een Andaloesische hit. Met de losse hand even voor zich uit, drijft de torero zijn paard naar den stier toe, zwenkt dan en bereikt in galop de houten schutting, waarlangs hij parmantig voort-rent. Even kijkt de ruiter om. De stier blijft daar staan, onbeweeglijk, logge massa,

gloeiende oogen, rood bloed over de huid van de schoften, schuimend slijm aan den bek. Op zijn trappelend paard keert de ruiter terug, nadert weêr den stier, de flanken van 't paard naar den toro toe. De ruiter lijkt me thans een fijn, élégante oude heer met kortgeknipten witten baard, dunne neus, donkere brauwen en oogen: een Spaansche hidalgo. Edele sport is déze strijd. En uitbundig gaat mijn sympathie naar den man toe. Maar telkens nu stormt de logge massa op den ruiter af, die, steeds met de losse hand even voor zich uit - suprême koelbloedigheid - zijn paard laat zwenken, laat vooruitschieten, van her kalm doet draven; en telkens toch ontsnapt aan 't brutale gevaarte, aan de geweldige stomme massa, waaronder hij haast ging worden bedolven. Als van achter een donkere rots kwam de witte schimmel dan telkens weêr te voorschijn - witte pijl uit een sombere bus. En met de duizenden juichte ik, overeind gesprongen, den aristocratischen ruiter toe. De torero, hij, groette met den hoed. 't En was echter geen Spaansche hidalgo, met kortgeknipten witten baard; het was een jonge man, met donkerzwart haar. En wat ik voor een kortgeknipten witten baard, echt Spaansch, had gehouden, was de witte keelband van zijn zwart hoofddeksel! Verrassing; even dan een aarzeling; tóch schitterend spel; en ik klapte voort meê in de handen. De ruiter verdween met wuivend handgebaar.

Te voet kwam alevel de espada dadelijk terug, een rooden mantel nu om den arm gevouwen, degen in de hand. Kalm spreidde hij, zonder naar den stier om te kijken, den rooden lap over de punt van den degen, zwaaide toen als met een bloedig signaal het beest een paar malen toe. De flanken van den toro zwóegden thans, en holten vertoonden zich geregeld in den balg

van het beest en weêr spande rónnd de glimmende huid. Uit de neusgaten steeg damp. Een rukbeweging; 't logge lichaam naar achteren hellend op 't dunne vlugge achterlijf. Niets. Weêr recht op de pooten. De espada doet een paar stappen vooruit, hert de roode muleta hoog, laat ze van her zakken. De gloeiende oogen volgen de glorende lijn. En plots, de stier - een dónkere rukwind. De degen met het flonkerroode doek scheert over den bek, over de hoornen, over den zwart-glanzenden rug van 't beest heên. Met een simpele beweging heeft, op de hakken, de torero zich halveling omgekeerd, de lende krom, en het donkere gevaarte is voorbijgestormd. En spreidt weêr handig de muleta om den gestrekten degen. En wacht, de roode lap vlak tegen den grond, den nieuwen aanval af, terwijl rechts en links zijn helpers - zalmrose, lichtgroen, wijnrood, lilakleung, goud geborduurd, zilver geborduurd, allen witte kousen, glimmend zwart schoeisel, allen den rooden mantel voor zich uitgespreid, de leêge hand in de zijde - roerloos toekijken. Ten derden male zwenkt de espada met den lap, heft hem eerst omhoog, laat hem dan laag zakken, tot even boven den grond. Weêr volgen de oogen van den stier bot de beweging. En weêr eens vaart hij er op los; weêr eens vreest men 'nu heeft hij den man te pakken'; en telkens buigt de kop binnenwaarts, steken de scherpe hoornen recht naar voren. En van her een onzichtbare beweging, een even buigen van den romp: 't roode doek scheert van her over den bek, over den rug heên. Op één haar na, ieder keer; maar de donkere massa gulpt voorbij. En nu en dan zelfs is het alsof de torero met zijn losse hand de hoornen vast wil grijpen, de flanken van het beest kalm wil gaan streelen. De punt van den degen naar den grond toe, de roode

lap achteloos er over, keert de man zich daarna even van 't beest af, onverschillig, lijkt het, voor 't verdere gevaar. En helsch daveren de toejuichingen, 't gefluit; schettert de muziek.

Tot nu de torero, den degen ontbloot, hem gestrekt houdt ter hoogte van de borst. Met de andere hand wuift hij met den rooden mantel, laag bij den grond. Zoo stapt hij langzaam naar den stier toe. Geweldiger nog hijgt thans het beest; als blaasbalgen, met diepe kuilen, gaan de flanken op en neêr. De oogen gloeien vochtig; in den binnensten hoek van een der oogholten meen ik een vermiljoene vlek te zien. Eerst schijnt de stier onwillig; even kijkt hij om, dan staart hij weêr 't verblindende doek aan; stampet met den rechterpoot. De espada wijkt een paar stappen links uit. De toro volgt met gebukten kop den rooden lap, de nek kromt ook naar links, de twee voorste pooten verschuiven even - en de espada gaat kalm een stap achteruit, buigt dan even voorover, de degen gestrekt; en plots, de hoornen naar voren, de massa weg, recht op den torero af. Onhoorbaar drijft het blanke staal in den ronden schouder. En de stier holt verder, het gevest van den degen steekt als een kruis uit den nek. Een paar stappen doet de espada, het dier achterna, en keert zich dan onverschillig om. Afgelopen. Zijn helpers snellen toe, de roode lappen zwaaien. De stier, de vaart plots gebroken, blijft eindelijk stokstijf staan, valt op een knie, komt recht, strompelt wat verder, stom; twee stralen bloed stroomen door de neusgaten. Een rochelend gebulk, 't logge lichaam rilt, en kantelt langzaam om in het zand. De espada haalt zijn degen uit het doode dier, wischt hem als onverschillig af.

Met een priem prikt de puntillero de hersens van den stier. De chulos, in hun verlept roode stalvesten, loopen,

met harken en reeken; 't gespan met drie muilezels, met rinkelende bellen, roode ponpons op 't gareel, verschijnt; de doode stier wordt bij de hoornen vastgehaakt en onder geknal van zweepen, rinkelen van de bellen, 't schetteren van de triomfmuziek, 't helsch gejubel en gefluit, door 't galopeerend driespan - lang uitgerokken lichaam - weggesleurd.

De Overwinnaar, met ontbloot hoofd, dankt de juichende, wuivende menigte, stapt met groetend handgebaar rond de arena. Stroohoeden, mutsen, wandelstokken, kussens vliegen door de lucht; vrouwen gooien met taschjes en met pelsmantels. Elk voorwerp wordt door den matador of zijn helpers op goed geluk terugbezorgd. En de triomfantelijke muziek raast. Voor de presidentieele tribune blijft de Overwinnaar even staan, gooit een dame den top van den staart van den stier, dien hij heeft afgesneden, toe; groet met een grandezza-gebaar de Spaansche schoonen in de presidentsloge. Uit de loge wordt een pakje, in wit papier gewikkeld, den groetenden man toegesmeten. Afgelopen - en wuivend met de hand, verlaat de toreador de arena, met zijn waaiervormig aantredend gevolg van toreros.

Met hetzelfde ceremonieel - doch zonder ruiter - werden dien Zondag nog zeven stieren afgemaakt. Elk gevecht duurde chronometrisch een kwartier. Nadat de vierde toro, precies als de drie vorige, zijn zoetkleurige vijanden was ten lijve gegaan, een vreeselijk gewond paard met zijn picador had omvergeworpen; ten slotte, ook geweldig hijgend, ook de schoften vol vloeiend bloed, ook met den degen propertjes was gedood geworden, begon ik nochtans te vinden, dat het schouwspel, wanneer men er de atmosfeer van had ingenomen, nogal eentonig stond te worden. 't Was vrijwel altoos

hetzelfde. En al rees daar plots in mijn buurt, terwijl al de andere toeschouwers toejuichten of floten, - want die beide wijzen om blijk van zijn meening te geven leken mij (ten onrechte) bijvalsuitingen te zijn, - een heetgebakerde aficionado op, die zoo hard hij kon tot den espada ging schreeuwen 'es amico tuo toro', mij althans, oningewijde (en misschien dààrom bij mijn oordeel lichtvaardig), deed het ten slotte aan alsof die gevechten wel veel 'chiqué' vertoonden. Zeker, drie of vier van de acht stieren werden niet met den eersten degensteek gedood; twee, drie keer moest het wapen uit de bloedende wonde worden gehaald en moest opnieuw worden begonnen. Werd er zoo iets als 'barbaridad' onder scherp gefluit geschreeuwd; - doch mij scheen 't schouwspel daarom niet wreeder. Want, met een of met twee steken gedood, de strijd was allesbehalve gelijk. Die man te paard, prachtig. Maar de torero te voet: hij kent den stier, hij kent, als ik het zoo uitdrukken mag, de psyche van den stier tot in de kleinste bijzonderheden. Elke beweging, elke oogopslag van het dier, hij weet wat er de bedoeling van is, welke er de gevolgen zullen van zijn. Automatisch neemt hij zijn voorzorgen, reflectief verijdt hij de knepen, en zonder direct gevaar wacht hij den aanval koelbloedig af. Geslepen verstand is 't, tegen brute kracht. Alle-knepen-kennende bokser tegen een reus van een man, maar die half dronken is. En misschien daarom toch misselijk, al heeft af en toe het fatum eens medezeggenschap. Een van die welgevoede, op hun geblinddoekte caronjes tronende picadores, die zoo log en toch zoo rap over de houten schutting konden kruipen, twee fraai-gebogen hoornen in hun achterste, in hun lichtblauwe zijde goud-geborduurd achterste - ha, ha, en waarom niet?

TOEN ik mij - acht stieren, elk een kwartier, dus precies twee uren later - van her op den boulevard bevond, te midden van een ongelooflijke massa volks, voelde ik mij, geestelijk en lichaaamlijk, onherstelbaar moê. Lood waren mijn beenen. En zonder wat ook te voelen, wat ook te denken, liep ik zoo maar door. In niets had ik trek. Op de plaza de Cataluña kwam ik ten slotte terecht. Een picon-curaçao, frisch in de keel. En daar hadt je al een schoenpoetser, zette zich kalmpjes op zijn bankje, en begon te wrijven met een brute hardnekkigheid. Twee uren te voren - acht stieren, elk een kwartier - had een zijner collega's ze nog opgepoetst. Ze blonken als de hoed van een alguazil. Of van dién torero daar te paard, met den witten keelband, dien ik voor een echt-Spaanschen hidalgo had gehouden!

[IV]

IN de buurt van Barcelona verheft zich de Montserrat. Van op de Tibidabo is zijn kam duidelijk te zien, en scheen de lange kruin inderdaad een zaag te zijn met groote tanden, wat aan den berg zijn naam heeft gegeven. Doch ik kon niet anders dan hem vergelijken bij een antediluviaansch kaakbeen, waarin nog enkele kiestanden vastzaten. Zoo vreemd en voorhistorisch leek mij de kam van de Montserrat.

Om den berg te bereiken kan men gebruik maken van een treintje, smal als een tramweg, dat door Belgen is aangelegd, doch sedertdien weêr in Spaansche handen is overgegaan. De spoorweg loopt door een streek, welke er uitziet, schraal en mager als zij blijkt te zijn, als terrein dat jaren her op de woestijn werd veroverd. Men kan niet zeggen dat de landbouw er bloeit; men kan evenmin zeggen dat het land er niet vruchtbaar is. Er groeit inderdaad van alles, fruitboomen en veldvruchten; men ontmoet er hofsteden en kleine moestuinen, doch nergens een uitgestrekte weide, nergens een uitgestrekt veld, nergens vee, of, op den ronden akker, werkend volk. In de gewassen geen fut. Maar daarom, voor een man uit Vlaanderen, van een zonderlinge bekoring, en iets ongewoons - iets dat me deed denken aan de gulden 'mediocritas' - die duurzaam aantrekt. Zoodra 't vriendelijk treintje, een aantal stations en enkele hooge rotsen voorbij, den voet van den Montserrat bereikt en de helling van den berg op wil kruipen, puft de locomotief eerst tamelijk bescheiden, maar kort met gloeiende energie. Langzaam gaat dan de vaart, soms op den rand van een diepte, anders langs hellingen, hier naakt als de hand, elders alleen voorzien van wat struikgewas. De grauw-mauve rots, met ijzermaal-roode vlekken, is op de meeste plaatsen ruw-glad,

met blokken steen die daar sedert eeuwen schijnen overhoop te liggen, onaangeroerd. In de diepte vloeit de Llobregat. Langs die rivier is er wat leven; menschen schijnen er te arbeiden, vrouwen in 't water te plassen, zooals des Zondags aan een vijver enkele hengelaars. Maar zoo bereikt men het station van Monistrol, waar de cremallera wacht. Langs steege hellingen, eerst langsheen wijnstruiken en olijfboomen, verder langs een eeuwig groen pijn- en eikenbosch, ten slotte tusschen de wanden van een gleuf in de rots, met af en toe een magere heester, stijgt de wagen. In de diepte glinstert het water van de Llobregat met zilveren weêrschijn; maar ondanks het zware groen van eiken en pijnboomen, voelt men overal de rots aanwezig, de desolate grauw-mauve rots.

Terminus. Ge bevindt u op een plein met gebouwen - met een grandioos uitzicht op de breed-ontplooiden hellingen van het bergencomplex. Op dat plein verheft zich het monasterium, tegen de geweldige rots aangeleund. Hoe enorm het gebouw ook zij, zonder veel beteekenis is het tegenover het rood-mauve rotsgevaarte, dat daarachter den horizont meters en meters hoog afsnijdt. Aan kerk en klooster wordt dapper gewerkt. Op mij heeft de gebouwengroep geen den minsten indruk gemaakt. Hoog zijn de beuken van de kerk, maar ook ijzig koud en... 'quelconque'. Zonder ware grootschheid, zonder een zweem van innigheid, van godsvrucht. Op een, vele meters hoog, altaar bevindt zich een madonnabeeld, met zwart gelaat. Wonderen verricht het beeld, naar het heet. En tachtig duizend pelgrims komen er, elk jaar, deemoedig voor knielen. Terwijl ik er, van op den grond, ginder naar opkeek, kwam onverwacht, van terzij het beeld, een arm te voorschijn, met een

grabbelende hand. De hand gleed tastend naar het hoofd der Madonna toe; het zwarte gestopen lijf van een man werd zichtbaar. Ik dacht, zonder veel ontroering: zeker een dief, een halssnoer of zoo wat. En bleef nieuwsgierig kijken. De zwarte romp verdween, de zwarte arm en de gestrekte hand waren weg. Niets. En zoomet verscheen een vrouwenhand, een donkermauve arm, die gleed naar omhoog; de kop van een vrouw met witten zakdoek op het zwarte haar; een romp die zich behoedzaam omhoog hief - en van her verdween 't verschijnsel. Pelgrims, die, trap op, daar omhoog, even de hand of eenig ander lichaamsdeel van de Madonna kwamen streelen, en, 't godsvruchtig gebaar gemaakt, trap af, weêr den beganen vloer bereikten.

Vlak bij dat hooge Mariabeeld is de kamer waarin, achter een breed en hoog raam, de schat aan juweelen en gouden en zilveren geschenken, aan rijke mantels en verdere kleedingstukken, waarmeê de Madonna werd vereerd, ten toon is gesteld. Enkele van die voorwerpen en kleinoodiën zijn zeldzaam mooi en kostbaar. Maar de geheele schat, zoo onder mekaêr, - en de naïeve of dwaze schilderijen, ter herinnering aan wonderbare genezingen of verkregen wonderbaren steun, - 't leek me een parvenu-achtige, dwaze vertooning. Een tiental boeren, mitsgaders vrouwen of dochters van boeren, met hun zakdoek op het hoofd, stonden er op te gapen, zonder één woord.

LANGS zeer smalle, kronkelende paden, een halven meter breed, steeg ik dan naar San Juan en van daar naar de turó van San Jerónimo, het hoogste punt van de bergketen. Moeilijke weg, soms alleen uit trappen

gevormd, als aan de flank van de rotsen vastgehecht, met nevens zich den grauw-rosen afgrond, waartegen af en toe 't groen van enkele gewassen afstak. 't Wondere genot van het stijgen, van het heele lichaam dat naar voren helt op de geplooidde knie; de borst die ruim ademhaalt. En 't verrukkelijke gevoel, dat gevaar dreigt dàar aan uw zijde, en men er zich tegen hoeden moet, want amper, op de meest gevaarlijke plekken, scheidt u een vijftig centimeter hooge leuning van de bloote rotsdiepte. Boven het hoofd, en - want de Montserrat is in twee gesplitst - aan den anderen kant van 't ravijn, op een ontzettend grauwe-rotsenfundament, verheffen zich de talrijke ongenaakbare kegels, in een grillige rij: de tanden van een zaag, die de Montserrat is, maar die eerder zijn reusachtige kiestanden op 't grauwe kaakbeen van een ouden reuzen-knol. Steenen wildernis, - uit welke tijdens? - waarin men verdwaald is geraakt, waarin men een lucht inademt, vreemd aan deze wereld... in mijn geest een wondere ijlheid; onbestemde dronkenschap.

EEN oogenblik heb ik, op den rand van den afgrond, maar met den rug tegen den sterken wand van de rots, naar de diepte en, ginder, aan gindsche zijde, naar den onverbiddelijken stuggen rug van den anderen berg staan kijken, misschien beklemd, misschien ontroerd, en in elk geval zonder doel: doch tegelijk heeft mijn oog het apokaliptische schouwspel opgenomen, even precies als de plaat van een photographisch toestel. Maar: een soort dé clic in mij, plots een scherp verlangen naar beweging. En ik van her aan 't klimmen, parmantig gestemd - of verlicht? Den wand opgeklauterd, over op-

eengestapelde rotsblokken dan heên, den rand bereikt van een steenen terras, van waarop de blik den ganschen omtrek van grauw-roode, almagrakleurige rotsen kon overschouwen met, zooals steeds, hier en daar een plek donker groen. In de verte alevel, aan den voet van de rotsen, blonk het goudgeel, het lichtgroen, het zachtrose van landerijen, badende in de zon. Zoetheid van den vrede.

HALVERWEGE San Juan en San Jerónimo stond een jong meisje, boven op het bergpad, naar beneên te kijken. Niet mooi, maar met in den blik den vriendelijken gloed, de Spaansche meisjes eigen. Een liefelijke plooi om de lippen, toen ik dicht bij haar op het pad opdook. Rechts van den weg, halvelings in een holte van de rots, zag ik een soort van steenen aanrechtbank met een houten afdak. Twee meters vierkant. Op den toog enkele dikbuikige pullen. Aan den overkant was eveneens een afdak te zien, op vier houten staken. Daaronder twee tafels, en langs elke tafel twee banken, in de rots uitgehouwen, bedekt, in de plaats van kussen, met groene takkenbossen. Op een van die banken zat een tweede meisje, mooier dan het eerste, met even vriendelijken monkel op de lippen. Een, als ik 't zoo zeggen mag, landelijke herberg - prachtig onderwerp voor een romantische teekening: pleisterplaats in de bergen. Ook besepte ik plots dat zonder een teugje - maar van wat? - 't beklimmen van dien steilen wand 'n onaangenaam karweitje ging worden. Men kon koffie krijgen en ook 'vinos', rooden en witten wijn. En zelfs eten, koud of warm. Warm? De Catalaansche Hébé toonde mij, door de takken hout heên die de scheiding vormden

tusschen deze, ja, gelagkamer en de ruimte daarrond, een vlamvend vuurtje dat, zooals ik toen eerst recht bemerkte, harsgeur verspreidde. Naast het vuur zat een oude man, de vader van de meisjes. Eieren met ham, dat ging. En de kok zette zich aan 't bakken over 't open vuurtje van droog pijnboomhout, midden den walmenden harsgeur.

De wijn bevond zich in de dikbuikige pullen, frisch onder de rots. Wijn van de streek, vanmorgen pas meêgebracht uit 't dorp Esparraguera: op twee uur gaans, waar de meisjes woonden, en waar vandaan ze elken morgen met hun ouden vader naar hier kwamen. Op hun muilezel. Met de twee wijnpullen: een van weêrszijde, hoop ik, en de glundere meisjes op het dier, daar boven-op. De oude vader, nog flink te been, een bergbewoner trouwens, parmantig te voet. De roode wijn, nog van 't jaar, was lekker, warm in de keel, koel in de maag, met een krachtigen druivensmaak, en daarbij nog wat anders, iets ongewoons, dat niet voortkwam van de druif. Teersmaak was 't, van den wijnzak waarin de goddelijke drank in deze antieke streek nog wordt bewaard - en waaruit hij juist van morgen in de ronde pullen was overgegoten geworden. Eieren met ham, boerenbrood; Catalaansche wijn, frisch uit de streek - tu comprends, mon vieux - het deed deugd. En monter beklom ik verder de steile helling naar de turó de San Jerónimo.

Een klein kapelletje, niets bizonders, waarrond een in de rots gehouwen gaanpad is aangebracht, op de spits van den berg. Als de uitkijk op een schip. Langs drie kanten, alleen beschut door een magere ijzeren leuning, de steile afgrond onder u. En van die tinne, duizend meter hoog, het heerlijkste uitzicht over de gansche

streek. Vlak nu onder mijn voet, een duizelingwekkende spleet in de rots, met donkerrooden uitslag over de grauwe steenen wanden, en hier en daar een piniepijn, een poveren eik, wat groen gewas. Overal elders grauwheid. Geheel in de laagte echter verruimt zich de spleet tot een halven circus. En daar begint, tot in de wijde verte, dan het begane land, van een bleek-grijze, bleekvale kleur, zichtbaar mager en kaal. Doch rechts en links fleurt het grijs en het geel op tot rose, oranje en lichtgroen van een zeldzame teederheid. Oasen van verfijnde kleurigheid, te midden van 't egale, gore grijs. Ginds enkele gebouwen, rose of wit: een dorp. Verder op, donker-grijs met blauwigen weërschijn, het hellende vlak van bergen, waar achter grauw-zwarte toppen van nog andere bergen aardig uitsteken. Licht blanke wazemen drijven hier en daar over den rug van de verre rotsen. En over dit eenig rustige landschap, waarvan men plots beseft dat het, sedert eeuwen en eeuwen, nooit in zijn rust werd gestoord, welft, van achter de uitgetande bergen-keten tot hoog over mij heên, de azuren hemel.

Stil is alles, niets roert, geen vogel fluit. Maar de lucht is zoo puur, zoo frisch...

TERUG. Op een glooiing, waar wat droog gras den harden steengrond bedekte, even uitgerust in de koestering van de zon. Diep besef van de eenige onuitwischbare glorie van dezen dag; 't inniger, zacht-opwekkende gevoel, in mij meê te dragen, met in mijn oog de verfijnde kleuren-harmonie eener Perzische miniatuur, de eindelooze zoetheid, de vredevolle onveranderlijkheid van een eeuwig moment; en 't oogenblikkelijke

genot, nog altijd monter, neen, heelemaal niet vermoeid, hier uitgestrekt te liggen lang-uit en eenzaam in de zon. Als die kluizenaars, dewelke met duizenden op den Montserrat hun leven hebben gesleten, inderdaad 't Rijk der Hemelen hebben verkregen en aan Gods rechterhand zitten, dan hebben zij hun zaligheid niet duur gekocht!... Als ik God ware geweest... Doch mij schoot tegelijk het avontuur van Garo en zijn 'citrouille' te binnen. En 'k zweeg; liet de zonnekoesting maar over mij heênvloeien. Gods zon over Gods akker.

TRAP af, trap af, een loopje, achterover gebogen wanneer de helling te sterk was; en een steen die onder den voet wegspringt en rolt.

Dan nog even de landelijke pleisterplaats in de bergen: de twee aardige meisjes met hun liefelijken glimach, liefelijk-innig nu, want ben ik niet een oude kennis? En de harsgeur, het rookend vuurtje met den grijzen vader, die, op een steen gezeten, een stok tegen de knie aangeleund, in de geel-oranje vlammen staart, zich niets aantrekt van wat om hem heên gebeurt. Uit de pulle een flinke geut in den eigenaardigen kroes der Catalaansche boeren: een glazen vat met lange dunne buis als de steel van een pijp. Geheven het hoofd, laat ik onhandig 't koele vocht mij in den mond vloeien. Maar ook er naast. Jonkvrouwelijk gegichel en geproest. Hartelijk klinkt het: 'Adios, señor; adios, señoritas.'

En dan weêr trap af, trap af. En van her een loopje; en zich vast gegrepen aan een tak...

DE zon, die ginder daalt, in 't gelaat; en over die ruige bergtoppen, over dat platte land, weet ik de blauwe Middellandsche Zee! Terwijl ik dan stapte, warmte en zaligheid in mij, roezemoesden al op eens óm mij, diep uit mij gestegen, onbestemde klanken uit gouden verren tijd, nu vreemderwijze opduikende, waarom? En ik zocht te vertalen, want amper fragmenten ronkten in mijn ooren...

...‘Kom tot mij, als ooit in 't verleên gij mijn stem hebt gehoord en ze hebt verhoord...’

...‘o zaal'ge...’

...‘Want wie U thans vlucht, binnenkort zal zij U vervolgen; wie Uwe geschenken weigert, zij zal er U geven; wie U niet bemint, binnenkort zal zij U beminnen, zelfs tegen haar zin...’ Gouden zang, zonder woorden, op de steile helling van den berg. En ginder vèr, - 't echte geluk - de blauwe Middellandsche Zee...

SAPPHO'S gebed tot Aphroditè: Want op deze wereld zijn we niet om over de eeuwige waarheden na te denken, doch om in ons hart en in ons vleesch de wet van het leven te ondergaan.

Oct. Dec. 1929.